

Een zoektocht naar bestuurlijke regie in drie Randstadgroenprojecten

Een zoektocht naar bestuurlijke regie in drie
Randstadgroenprojecten

P. van der Wielen
V. Bezemer

Alterra-rapport 993

Alterra, Wageningen, 2004

REFERAAT

Van der Wielen, P. & V Bezemer, V.2004. *Een zoektocht naar bestuurlijke regie in drie Randstadgroenprojecten*, Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 993. 44 blz. .11 fig.; 3 tab.; 21 ref.

De overheid beoogt in West-Nederland een verbetering van het stedelijke woonmilieu ondermeer door realisatie van Randstadgroenprojecten. Dit gebeurt met betrokkenheid van diverse bestuurlijke en private actoren in de fasen van planvorming, besluitvorming en realisatie. De samenwerking tussen actoren en het komen tot afspraken verloopt veelal problematisch, met een gebrekkige uitvoering tot gevolg. Nagegaan is welke bestuurlijke actoren bij Randstadgroenstructuur-projecten betrokken zijn. Door analyse van drie cases rond de grootste steden van Nederland wordt duidelijk waarom de actoren met elkaar niet tot een voldoende realisatie komen. Wat speelt er nu in deze gebieden en hoe kunnen de betrokken actoren de voortgang van de uitvoering verbeteren, eventueel door een bestuurlijk regisseur, te benoemen?

Trefwoorden: Bestuurskunde, multi-actor governance, multi-level governance,

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door €19,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 993. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2004 Alterra

Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland

Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Het project GIOS	9
1.2 Doelstelling en voortgang GIOS	9
1.3 Oorzaken gebrek voortgang Randstadgroenstructuur	10
1.4 Aanleiding voor MNP-vraag	11
1.5 Centrale onderzoeksvraag	12
2 Methodologie en aanpak	13
2.1 Keuze voor methode van case analyse	13
2.2 Selectie case studies	13
2.3 Keuze van instrument excursie binnen de case studies	14
2.4 Bestuursgrenzen	15
2.5 Bestuurlijke regie en ‘verdeelde of gedeelde’ verantwoordelijkheid	16
2.6 Bestuurlijk regisseur bij GOS is Provincie?	17
2.7 Methodische beperkingen van extrapolatie	18
3 Casestudies	19
3.1 Inleiding	19
3.2 De Diemerscheg	19
3.2.1 Inleiding	19
3.2.2 Naam en ligging Diemerscheg	19
3.2.3 Diemerscheg: Planvorming en beleidsmatige context	29
3.2.4 Grondposities	30
3.2.5 Betrokken partijen en omgeving	30
3.2.6 Conclusies	31
3.3 De Duivenvoorde corridor	32
3.3.1 Inleiding, naam en ligging	32
3.3.2 Stand van zaken in project	35
3.3.3 Planvorming en beleidsmatige context	36
3.3.4 Financiering Structuurvisie	38
3.3.5 Verantwoordelijk bestuur en bestuurlijke regisseur	39
3.3.6 Cultuurhistorische aspecten	40
3.3.7 Betrokkenen publieke en private actoren	40
3.4 IJsselmonde	42
3.4.1 Inleiding, naam en ligging	42
3.4.2 Stand van zaken in totale regiopark IJsselmonde	44
3.4.3 Planvorming en beleidsmatige context	44
3.4.4 Politiek/bestuurlijke prioriteit	44
3.4.5 Betrokkenen publieke en private actoren	44
4 Synthese van de cases	44
5 Conclusies	44
Literatuur	44

Samenvatting

Onderzoek naar de oorzaken van achterblijvende groenontwikkeling rond de stad wordt veelvuldig uitgevoerd. Het onderzoek biedt mogelijkheden om de uitvoering van deze groenprojecten te verbeteren. Eén van de genoemde oorzaken is dat duidelijke bestuursgrenzen ontbreken en dat de bestuurlijke regie voor vele stagnerende projecten diffuus is. In dit onderzoek is heel praktisch voor de insteek gekozen om drie Randstadgroenprojecten te beschrijven met een accent op de rol van betrokken actoren en de mate van bestuurlijke regie. Het doel in de studie is het inventariseren van wat er speelt in deze groenprojecten, met een accent op bestuurlijke regie en hoe de regisseursrol wordt ingevuld. Het doel van het onderzoek is een bijdrage te leveren aan inzicht voor verbetering van de realisatie van (deze) Randstadgroenprojecten.

Bestuurlijke regie

Een bestuurlijk regisseur neemt in een proces een bepaalde positie in en voldoet aan een aantal kenmerken om zijn rol goed te kunnen vervullen. Belangrijk daarbij zijn ondermeer de acceptatie door andere partijen, bestuurlijke daadkracht en commitment (zie textbox 5). Bestuurlijke regie kent vele verschijningsvormen. De vorm waarin de bestuurlijke regie binnen een project gegoten wordt, is onderwerp van onderhandeling. Partijen dienen samen op basis van behoeften en doelen aan te geven hoe deze regie eruit gaat zien. Dit impliceert het formuleren van de ruimte, de verwachte prestaties van de regisseur en hoe de actoren zichzelf willen binden aan de gemaakte afspraken die onder leiding van de regisseur tot stand komen. Belangrijk is dat afspraken worden vastgelegd en worden erkend door actoren. Van belang is dat van gedeelde naar verdeelde, op papier vastgelegde, verantwoordelijkheid wordt toegewerkt. Het proces waar de regisseur sturing aan geeft, beslaat een proces van idee naar planvorming of van een plan naar een uitvoeringsstrategie voor een groenproject.

Is er dan op dit moment nog niets formeel geregeld tussen Rijk en decentrale bestuursorganen over de regisseursrol van een bepaalde actor bij groenprojecten om de stad? Het antwoord hierop moet luiden: Nee. Provincies hebben deze verantwoordelijkheid niet formeel toegewezen gekregen en er is geen afspraak (ook niet in de afgesloten convenanten) tussen Rijk en Provincies die over leiderschap of regisseurschap bij Groen om de Stad-projecten rept. Wel heeft de Provincie mede de bevoegdheid om de Dienst Landelijk Gebied aan te sturen, om gronden te verwerven. Daarmee heeft de Provincie een instrument om de realisatie van Groen om de Stad-projecten te bevorderen.

Conclusies cases

- 1) Alle casegebieden liggen zeer nabij de grote stad. De nabijheid van een grote stad zorgt voor extra druk op de ruimte net buiten de stad waardoor groenontwikkeling minder makkelijk tot stand komt.
- 2) De 'keuze' voor een bestuurlijk regisseur temidden van betrokken publieke actoren is door de verschillende Ausgangssituatie per case telkens anders uitgevallen.

Het aantal bestuurlijke actoren dat zich met ruimtelijke ordening en concrete natuurprojecten bezig houdt, is voor alle cases groot. Er is sprake van multi-level and multi-actor besluitvorming waarbij de bestuursgrenzen tussen actoren niet duidelijk zijn. Een groot aantal actoren maakt afstemming en overleg moeilijker en het komen tot een structuur van verantwoordelijkheden complexer.

3) Voor alle cases geldt dat deze gebieden (of onderdelen ervan) deel uitmaken van een bufferzone. Het bufferzonebeleid heeft autonome stedelijke ontwikkelingen in het gebied zoveel mogelijk proberen tegen te houden. Doel van dit restrictieve beleid is geweest ontwikkelingen te voorkomen die het aaneengroeien van stedelijke gebieden bevorderen. Het bufferzonebeleid heeft in alle cases wel effectief kunnen voorkomen dat stedelijke gebieden aan elkaar groeien, maar heeft de groene inrichting van het gebied niet actief kunnen bevorderen. Het feit dat discussies over de groenrealisatie in ieder geval nog gevoerd kunnen worden, is te danken aan het bufferzonebeleid.

4) Er heeft in iedere case op projectniveau te weinig integrale planontwikkeling plaats gevonden tussen actoren van verschillend bestuursniveau.

5) De visie op bestuurlijke regie wordt vertroebeld doordat projecten zijn opgesplitst in deelprojecten met elk een eigen problematiek. Bij ieder deelproject zijn andere belanghebbenden betrokken, en worden er aparte visies en plannen gemaakt.

Algemene conclusies

Het hier gepresenteerde rapport zal op sommige punten door de actualiteit worden achterhaald en of reeds zijn achterhaald door ontwikkeling van de groenprojecten. De waarde van deze studie ligt in de beschrijving van (het gebrek) aan bestuurlijke regie in de cases en geeft inzicht in hoe je deze regie kunt creëren, danwel verbeteren.

Een direct betrokken actor die in de planvormingsfase van een groenproject een leidende rol wil innemen, krijgt deze in het algemeen van andere actoren. Dit geeft aan dat de leidende ambities in groenprojecten van het merendeel van de actoren, gering is. Tevens duidt dit op een gebrek aan prioriteit en wezenlijke aandacht voor groenprojecten. De vorm waarin het regisseursschap wordt ingevuld, is zeer verschillend. Soms wordt er bij de standplaats van de actor een projectbureau ingericht waarbij het secretariaat bij een extern onafhankelijk adviesbureau ligt. De regisseur kan tevens initiatiefnemer zijn van een plan waarvoor het draagvlak probeert te krijgen bij andere actoren. Consultatie van de betrokken actoren leidt tot bijstelling van het plan door de regisseur waardoor een definitief plan vorm krijgt. In sommige gevallen is de regisseur procesbegeleider zonder een inhoudelijke positie in te nemen. De regisseur voelt zich dan verantwoordelijk voor het procesresultaat wat wordt vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst. Door de zeer diverse beleidspraktijk is er wel meer behoefte aan eenduidigheid van aanpak in de regie. Het bevorderen van bindende afspraken tussen actoren op projectniveau kan daarbij toereikend zijn, voor de projecten die reeds gestart zijn en uitgevoerd worden. Voor projecten die wel gepland zijn maar niet van de grond komen, zijn bindende afspraken tussen Rijk en Provincie gewenst. Daarbij zou deze laatste met overdracht van middelen, hoofdverantwoordelijk dragen voor de uitvoering van het betreffende project. Want de Provincie (GS) blijft door haar bovenlokale scope en haar positie wel het beste toegeruste bestuursorgaan om deze groenprojecten te sturen.

1 Inleiding

1.1 Het project GIOS

'Groen in en om de stad'-projecten (GIOS-projecten) zijn belangrijk voor instandhouding van de kwaliteit van de leefomgeving van de grote steden. GIOS-projecten zijn groenprojecten met een veelal recreatieve functie. Ze zijn gelegen in en rond de 30 grootste steden van Nederland (G30). De ministeries LNV en VROM hebben gezamenlijk het project Groen in en om de Stad (GIOS) opgezet. De inzet is om het groen in en om de stad te verankeren in convenanten die in het kader van het Grote Stedenbeleid tussen Rijk en de steden worden gesloten¹.

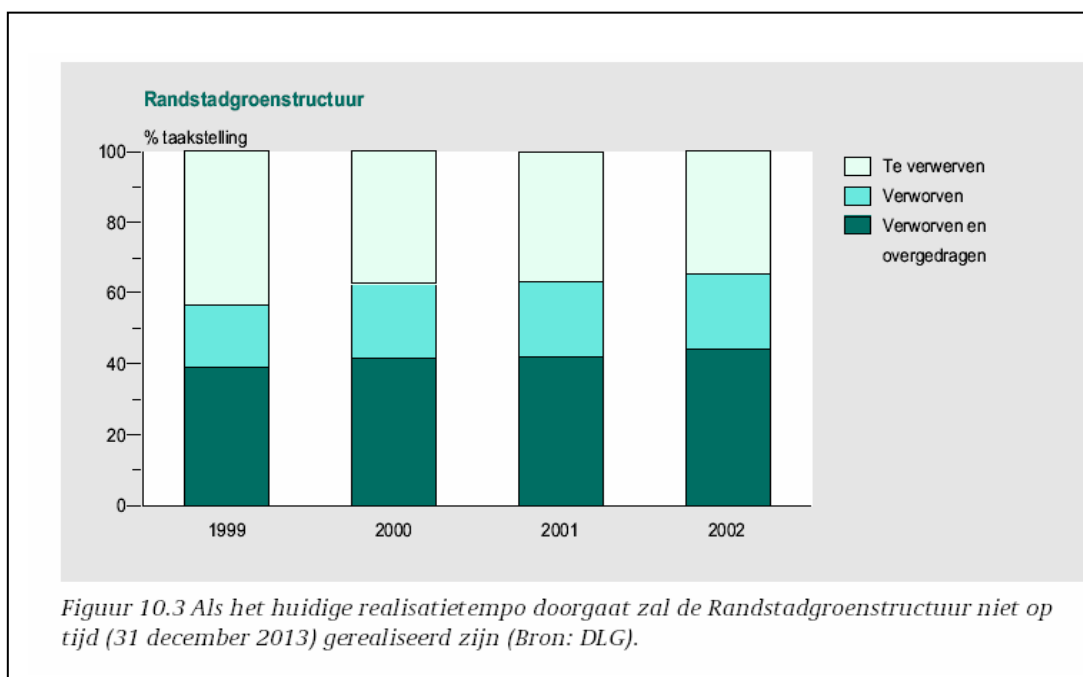
1.2 Doelstelling en voortgang GIOS

De overheid beoogt een verbetering van het stedelijke woonmilieu met GIOS. Dit gebeurt met betrokkenheid van diverse bestuurlijke en private actoren in de planvorming, besluitvorming en realisatiefase. De analyse in deze studie is daarbij gericht op groen om de stad (GOS) ofwel gebieden vallende onder de Randstadgroenstructuur (RGS). Hier is de samenwerking tussen actoren en het komen tot afspraken nog het meest problematisch². De realisatie van Randstadgroenstructuur-projecten blijft achter bij de taakstellingen zoals deze het meest recent zijn vastgelegd in de nota *Natuur voor mensen, Mensen voor natuur* en in SGR2, deel 1. Het Milieu- en NatuurPlanbureau (MNP) heeft in de Natuurbalansen 2001, 2002 en 2003 terugkerende signalen afgegeven dat de taakstellingen voor GIOS-projecten waaronder de Randstadgroenstructuur niet worden gerealiseerd. De realisatie van de hoofddoelstelling naar meer balans tussen verstedelijking en recreatiemogelijkheden in het groen, wordt meer afhankelijk van G30-gemeenten, marktpartijen en provincies. De Natuurbalans 2003 geeft aan dat de mogelijkheden van G30-gemeenten en marktpartijen onvoldoende zijn om haar ambities te verwezenlijken. Het is onduidelijk of de trage uitvoering van de huidige taakstellingen voor GIOS en met name Randstadgroenstructuur zal worden versneld.³

¹ GIOS-ambities van de G30, Alterra

² Zo wordt de recreatiebehoefte van de grote gemeenten op het grondgebied van de kleinere randgemeenten gerealiseerd met geld van provincies.

³ Natuurbalans 2003, RIVM / MNP

Figuur 1. Voortgang Randstadgroenstructuur Natuurbalans 2003

1.3 Oorzaken gebrek voortgang Randstadgroenstructuur

De belangrijkste belemmeringen in de realisatie van GIOS - door onderzoek aangetoond⁴ - zijn:

1. de moeizame verwerving van grond door geldgebrek, en door een aantal zelfopgelegde spelregels,
2. de planologische onzekerheid doordat ontwikkeling van rode en groene functies niet integraal in de planvorming worden vastgelegd.
3. onvoldoende prioriteit en inzet van middelen om doelstellingen te realiseren.
4. ontbreken van een krachtige regisseur met mandaat en middelen, die anderen overtuigt en volhardend is.

Ad1) Een aantal zelfopgelegde spelregels bij het opereren op de grondmarkt zetten de beleidsrealisatie direct op achterstand in een concurrerende markt. Vanuit het streven de grondmarkt niet te beïnvloeden en om de kostenontwikkeling maximaal in de hand te houden is de grondverwerving door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) gebonden aan tal van randvoorwaarden en beperkingen, onder andere ten aanzien van het opereren op de grondmarkt, prijsniveaus, hoogte van inrichtingskosten en van beheerskosten, subsidiebijdragen, etc⁵.

⁴ waaronder van Bureau Mentink, 'Achterblijvende groenontwikkeling in de Randstad', i.o.v. Bureau Regio Randstad, 2002.

⁵ Raad voor het Landelijk Gebied, Grondbeleid voor groene functies, Advies over een gericht grondbeleid voor de realisering van ruimte voor groene functies, Blz 28,29, (99/04)

Ad2) De sectorale aanpak bemoeilijkt integrale gebiedsontwikkelingsprojecten waaronder RGS-projecten⁶. Door het creëren van planologische duidelijkheid, zijnde in een vigerend streekplan en bestemmingsplan opnemen van de groene bestemming en begrenzing voor het project, treedt geen of een minder prijsopdrijvend effect op. Dit maakt speculerende projectontwikkelaars minder geïnteresseerd in het gebied.

Ad3) De succesgraad van projecten is afhankelijk van de inzet van capabele mensen en voldoende, in capaciteit en geld uitgedrukte, prioriteit⁷. In veel gevallen is er consensus over de wens voor realisatie van het project maar ontbreekt een wil, die in concrete daden wordt omgezet. Alle betrokken actoren lijken wel een impuls in de realisatie van het GIOS-project te willen, maar vaak is onduidelijk wie dat dient te betalen en coördineren. Tevens zijn er vele bestuurlijke actoren betrokken bij GIOS, waarbij bestuursgrenzen (zie Hfst 2) en verantwoordelijkheden onduidelijk zijn. Het bovenstaande kader is de uitgangssituatie voor deze studie.

Ad4) In 2002 is een 'Stad in 't Groen' debat georganiseerd voor groenprojecten in de regio Amsterdam. Het slotdebat op 24 maart 2002 leidde toen tot de conclusie dat versnippering en verdeeldheid in ruimte en bestuur het voornaamste knelpunt vormt voor het realiseren van groen rond deze stad. Betrokken partijen kijken elkaar aan en wachten op elkaar. Er is geen krachtige regisseur met mandaat en middelen, die anderen overtuigt en volhardend is.

1.4 Aanleiding voor MNP-vraag

Dit onderzoek richt zich op de bestuurlijke actoren die bij Randstadgroenstructuurprojecten betrokken zijn. Door analyse van drie cases rond de grootste steden van Nederland wordt duidelijk waarom de actoren met elkaar niet tot een voldoende realisatie komen. Wat speelt er nu in deze gebieden en hoe kunnen de betrokken actoren de voortgang van de uitvoering verbeteren, eventueel door een zogenaamde 'vaandeldrager'⁸, in deze studie een bestuurlijk regisseur, te benoemen? Dit zijn de belangrijkste vragen geweest in de case-analyse.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP). Het MNP heeft behoefte aan inzicht in de bestuurlijke regie bij RGS-projecten om de uitvoering van projecten te verbeteren. Het MNP heeft deze informatie-behoefte in het kader van het DWK-programma "Groene Metropolen" geformuleerd. Naar aanleiding van het GIOS-overleg van 12 juni 2003 is besloten de inspanningen voor deze studie te laten aansluiten bij het 'Randstad in 't Groen' -traject waarin Staatsbosbeheer (SBB), Dienst Landelijk Gebied (DLG), en Bureau Regio

⁶ Ministerie van Financiën, Brief aan de Tweede kamer betreffende "Actieplan publiek-private samenwerking bij gebiedsontwikkeling", Fin 2003-0169M

⁷ Een voorbeeld waarin deze prioriteit daadwerkelijk in actie is omgezet: Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen willen de grondverwerving voor inrichting van natuurgebieden en landbouwonwikkelingen voorfinancieren. Hiermee willen GS voorkomen dat de grondaankoop voor natuurgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en binnen landinrichtingsprojecten stagneert. Met eigen middelen van de provincie worden leningen aangetrokken die het ministerie van LNV later aan de provincie terugbetaalt. De provincie stelt voor de voorfinanciering maximaal 2,1 miljoen euro aan rentelasten beschikbaar. (AgriHolland Nieuws, 27 januari 2004)

⁸ De term vaandeldrager wordt gehanteerd in 'Achterblijvende groenontwikkeling in de Randstad', Bureau Mentink, 2002.

Randstad (BRR) deelnemen. De projectorganisatie voor dat traject is in handen van deze laatstgenoemde organisatie.

1.5 Centrale onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag voor deze studie is:

Wie heeft de bestuurlijke regie in GIOS-projecten en hoe wordt deze vervuld, teneinde de realisatie van GIOS-projecten te verbeteren?

Tekstbox 1. Oorzaken gebrekkige bestuurlijke regie bij realisatie van Randstadgroenstructuur (uit schriftelijke en mondelinge bronnen, 2003 / 2004):

- * Onduidelijke bestuursgrenzen voor het overgangsgebied tussen stedelijk en landelijk gebied; Dat maakt het niet eenduidig wie van de publieke actoren het meest geschikt en best geoutilleerd is de regisseurstaak uit te voeren.
- * Zwaarte van de regietaak door complexiteit van de beleidspraktijk; groot aantal bestuurlijke actoren met (conflicterende) belangen. Actor is niet bereid de bestuurlijke regie op zich te nemen wegens moeizaamheid om met zoveel actoren binnen een redelijke tijd voortgang te kunnen bereiken; Tevens kent de regisseur taken in de samenwerking en communicatie met derden zoals burgers en private partijen.
- * Ontbreken van de middelen om extra verantwoordelijkheden als regisseur goed te kunnen vervullen. Dit kan gaan om expertise, kennis, machtsmiddelen of over personeel ambtelijke capaciteit. Het ontbreken van de middelen kan verklaard worden door de sectorale aanpak en de relatieve impopulariteit van groenontwikkeling tegenover andere sectoren.
- * Verwachtingen over eigen sturingskracht en leiderschap bij opnemen van de regisseursrol (acceptatie en erkenning door anderen, onzekerheid over te bereiken resultaat, volhardendheid van medewerkers, wederzijdse afhankelijkheid om voortgang te bereiken). Tevens veranderen de (politieke) prioriteiten door personele wisselingen en verkiezingen.
- * Moeilijk om regisseursrol te vervullen wanneer dezelfde publieke actor inhoudelijke belangen nastreeft. In die gevallen heeft de regisseur naast procesdoelen ook inhoudelijke doelen. Dat bemoeilijkt erkenning en vertrouwen van andere actoren.

2 Methodologie en aanpak

De centrale onderzoeksvraag voor deze studie is:

Wie heeft de bestuurlijke regie in GIOS-projecten en hoe wordt deze vervuld, teneinde de realisatie van GIOS-projecten te verbeteren?

In dit hoofdstuk komt de methodiek aan de orde die is gehanteerd om deze centrale onderzoeksvraag te beantwoorden⁹. Het doel **in** het onderzoek is het inventariseren van bestuurlijke regie in drie cases en hoe de regisseursrol wordt ingevuld. Het doel **van** het onderzoek is een bijdrage te leveren aan inzicht voor verbetering van de realisatie van RGS-projecten.

De keuze voor de case study analyse methode, de selectie van de cases, de manier waarop de cases zijn geanalyseerd, en de ontstaansgrond van de centrale onderzoeksvraag, worden hier voorts besproken in dit hoofdstuk.

2.1 Keuze voor methode van case analyse

In deze studie is gekozen de analyse te richten op bestuurlijke actoren in drie cases, waar de uitvoering niet voldoende van de grond komt. De bereidheid de uitvoering te verbeteren is bij de betrokken bestuurlijke actoren wel aanwezig¹⁰. De beschikbare 'state of the art' informatie en kennis over de cases is verzameld in schriftelijke bronnen. In het traject 'Randstad in 't Groen' zijn excursies georganiseerd naar drie casegebieden. Hierbij is in dit project aangesloten (zie Figuur 2). De drie casestudies geven inzicht in de issues die spelen, de beleidsprocessen, de betrokken actoren en de diversiteit tussen de cases.

2.2 Selectie case studies

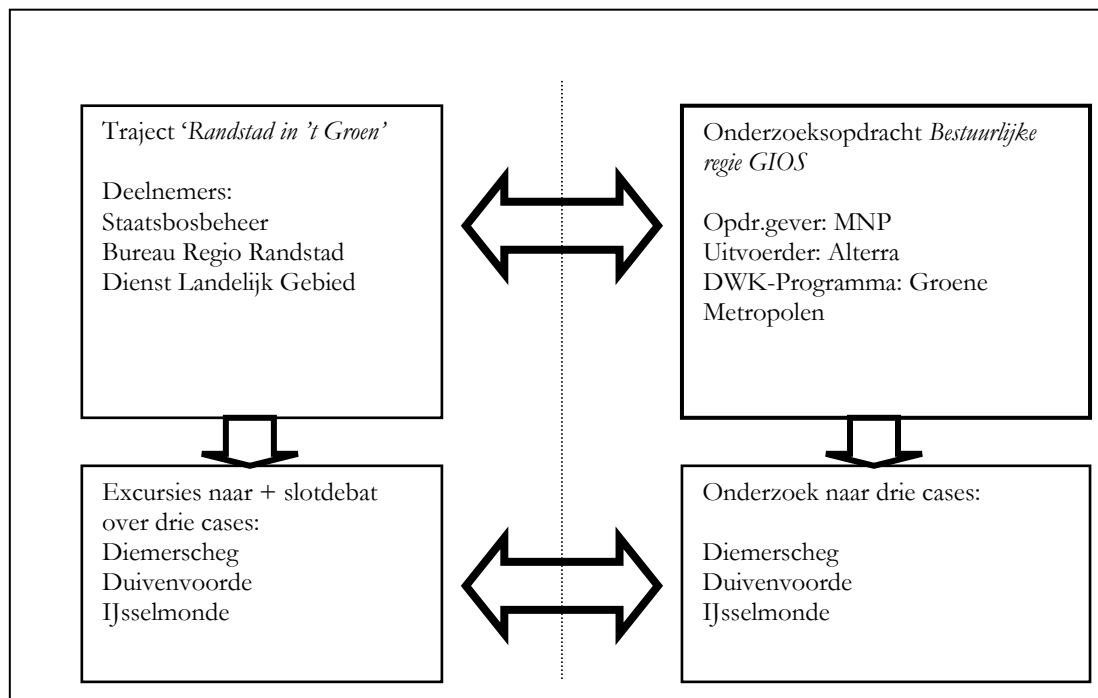
Voor de selectie van cases is aangesloten bij het traject 'Randstad in 't Groen'. De projecten zijn voor respectievelijk de steden Den Haag, Amsterdam en Rotterdam: Duivenvoorde Corridor, Diemerscheg en IJsselmonde¹¹. Naar deze gebieden zijn excursies georganiseerd onder de naam 'Een serie reisgesprekken', waar de opstellers van dit rapport bij aanwezig zijn geweest. Dit gaf mogelijkheden de betrokken actoren te spreken, de issues per gebied te achterhalen, en de sfeer tussen actoren te proeven. Tevens zijn verscheidene deelnemers na de excursie telefonisch benaderd

⁹ Omdat deze centrale onderzoeksvraag reeds zo concreet is, is er niet voor gekozen deze uit te splitsen in onderzoeksvragen.

¹⁰ Die bereidheid heeft zich getoond bij de selectie van de cases, waar de betrokken actoren zich positief over de selectie van betreffende cases hebben uitgelaten.

¹¹ De selectie van cases heeft plaatsgevonden op basis van criteria die zijn vastgelegd in het document 'Selectie proefprojecten Randstad in 't Groen'.

voor additionele informatie¹². Deze deelnemers zijn dan ook een belangrijke bron van expertise voor de dataverzameling geweest. Daarnaast heeft deze studie input geleverd voor de excursies en voor het slotdebat. Schematisch is de omgeving waarbinnen deze studie is uitgevoerd weer te geven als in de onderstaande figuur.

Figuur 2. Positionering van studie 'Bestuurlijke Regie GIOS'

2.3 Keuze van instrument excursie binnen de case studies

Het Randstad in 't Groen traject beoogt de realisatie van de betreffende GIOS-projecten te bevorderen door bestuurlijke actoren samen te brengen in een excursiereeks. Dit onderzoek 'Bestuurlijke Regie GIOS' heeft de excursies kunnen voeden met feitelijke informatie over de voortgang van de GIOS-projecten en heeft kunnen putten uit de informatie die de excursies hebben opgeleverd. Bij de excursie is een vast en variabel reisgezelschap betrokken. De excursie biedt mogelijkheden voor een participatieve en interactieve methode voor kennismaking en uitwisseling van ervaringen tussen betrokkenen. Het instrument 'excursie' is geschikt voor het samenbrengen van actoren in een informele context en het op gang brengen van een dialoog en bevorderen van samenwerkingsverbanden. Met de excursie wordt invulling gegeven aan een stakeholderanalyse¹³, waarbij de bestuurlijke actoren de

¹² Verslagen van (telefonische) gesprekken zijn niet gemaakt. Suggesties voor aanpassingen van concept-teksten door derden zijn zoveel mogelijk overgenomen.

¹³ For any policy-decision or action, a stakeholder is anyone who is affected by, or can influence, that decision or action. (Source: Decision Insights, 'The science of negotiation and politics', New York, 2003)

stakeholders zijn¹⁴. Temeer veel historische en actuele kennis van het project over de rollen, verantwoordelijkheden en belangen van actoren, bij de stakeholders zelf aanwezig is, is de huidige aanpak geschikt. De stakeholders hebben bovendien het beste zicht op het beleidsveld en redenen van de stagnatie van het project. Veronderstelling is dat zij suggesties hebben om de uitvoering te verbeteren. De stakeholderanalyse is daarnaast een geijkte methodiek om de relatie tussen stakeholders te verbeteren bij gevoeligheden tussen de actoren onderling.

Tabel 1. De Bestuurlijke actoren bij GIOS op verschillende niveau's

Nationale schaal	Regionale Schaal	(Boven)Lokale	Verwerving en Beheer
Ministerie LNV	Provincies	Gemeenten (G-30 steden)	DLG
Ministerie VROM Ministerie BZK	Regio Randstad Regiodirecties LNV	Stadsregio	Landinrichtingscommissie Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Provinciale Landschappen Recreatieschappen

2.4 Bestuursgrenzen

Voor zowel het stedelijk gebied als voor het landelijk gebied bestaat een verdeling van bevoegdheden tussen bestuurlijke actoren. In het algemeen wordt echter het overgangsgedrag tussen stedelijk (voornamelijk VROM, BZK, stadsregio en stadsbestuur) en landelijk (voornamelijk LNV, provincie, gemeenten) door alle bestuurlijke actoren als invloedssfeer gezien en ontbreekt het aan zogenaamde bestuursgrenzen. Wel is er een decentralisatietendens van taken waarneembaar van Rijk naar regionale en lokale overheden¹⁵. Door decentralisatie komt de verantwoordelijkheid voor de realisatie van de hoofddoelstelling van het GIOS-beleid bij andere actoren te liggen, waaronder de G30-gemeenten voor groen *in* de stad, de marktpartijen voor realisering van groen gekoppeld aan nieuwe bouwlocaties en de provincies voor groen *om* de stad¹⁶. Premisse voor dit onderzoek is dat o.a. door ontbreken van duidelijke bestuursgrenzen de bestuurlijke regie voor vele stagnerende GIOS-projecten diffuus is, en dat dit één van de sleutelproblemen vormt voor de tekortschietende realisatie van deze projecten¹⁷.

¹⁴ Bestuurlijke actoren zijn in deze studie publieke actoren die onderdeel uitmaken van het bestuurlijke bestel in Nederland.

¹⁵ Hoewel de Nota Ruimte op moment van afronding van deze studie nog geen vigerend beleid is, ligt het wel in de verwachting dat de bescherming van belangrijke natuurgebieden, waardevolle landschappen en Groen in en om de Stad een primaire verantwoordelijkheid gaat worden van de provincies en de gemeenten. Daarmee vertrouwt het Rijk erop dat provincies en gemeenten verantwoord omspringen met open ruimtes en natuurgebieden. Het Rijk ziet voor zichzelf vooral een 'verleidende, faciliterende en ondersteunende rol' weggelegd. Persbericht 'Dekker wil woningbouw toestaan in Groene Hart', VROM, Volkskrant, 22,12,03

¹⁶ Groen in en om de stad, Natuurbalans 2003, RIVM

¹⁷ Zie GIOS, nieuwsbrief nr 7, Stadsregio Rotterdam, 2002.

2.5 Bestuurlijke regie en ‘verdeelde of gedeelde’ verantwoordelijkheid

De beoogde groengebieden bij GIOS overschrijden gemeentegrenzen, de plannen van actoren overlappen of doorkruisen elkaar, inrichtingsideeën botsen. De afstemming met Rijk, provincie, stadsregio, buurgemeenten, bewoners, en belangenbehartigers is complex. Er is sprake van zowel multi-actor als ‘multi-level governance’ (zie Tabel 1). Het daadwerkelijk realiseren van groen rond de stad vraagt veel bestuurlijke daadkracht en een deskundige aanpak. Een regisseur kan dit proces coördineren.

Bestuurlijke regie heeft betrekking op het procesleiderschap bij projecten voor realisatie van groen om de stad. De regisseur is afrekenbaar bij gebrek aan voortgang en ontvangt ‘credits’ wanneer het proces naar resultaat goed verloopt. Prestatiecontracten tussen Rijk en regisseur zijn te overwegen. Deze bestaan nu niet. Tevens moet de regisseur de beschikking hebben over de middelen om de gewenste prestaties te kunnen bereiken. Dit is conform de VBTB-methodiek, waarin het belang van een directe verbinding tussen beleid, prestaties en middelen wordt onderstreept.¹⁸ Bij GIOS zit momenteel het geld en de capaciteit (menskracht en expertise) waar draagvlak en daadkracht ontbreekt, namelijk bij de rijksoverheid en hebben decentrale overheden draagvlak en daadkracht zonder geld en capaciteit.¹⁹

De regisseur is in het proces naar resultaat primus interparis, hij ziet toe op een goed proces tussen actoren betrokken bij de realisatie van het geplande groen. De regisseur is procesleider die wordt erkend door andere actoren, veerkracht toont om af en toe een stap terug te zetten, enthousiast is, en een zekere positie heeft om deze leidende rol te kunnen vervullen.

Bestuurlijk commitment en betrokkenheid van alle actoren inclusief de regisseur is vanzelfsprekend van groot belang voor het bereiken van procesresultaat. Betrokkenheid is een noodzakelijke voorwaarde voor commitment. Commitment betekent dat partijen bereid zijn zich te committeren, bereid zijn een verplichting aan te gaan. Daarbij kan tevens gezegd dat het voor de bestuurlijk regisseur essentieel is dat commitment bij andere actoren aanwezig is. Er kan echter ook een probleem optreden wanneer de belangen en het commitment zo groot zijn bij vele actoren, dat grote spanning op het proces rust.

Er is een bestuurlijk onderscheid tussen gedeelde of verdeelde verantwoordelijkheid. Op dit moment is er bij GIOS veelal sprake van impliciete gedeelde verantwoordelijkheid. Dit verklaart waarom geen enkele actor zich primair verantwoordelijk voelt voor zowel proces- als projectresultaat. Gedeelde verantwoordelijkheid zonder dat actoren deze eigen verantwoordelijkheid ervaren omdat concrete afspraken ontbreken, leidt tot een impasse. Verantwoordelijkheden worden zo feitelijk niet

¹⁸ VBTB: Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording. Bron: Beleidsanalyse nr. 1/2, Resultaatgericht begroten en verantwoorden, 1999.

¹⁹ Boer en Croon, Eindadvies vereenvoudiging en verbetering Sturingsmodel Gebiedsgerichte Inrichting Landelijk Gebied, december 2002

gedeeld en actoren wijzen naar elkaar. Er dient te worden toegewerkt naar meer verdeelde verantwoordelijkheid waarbij actoren afspraken maken, zich vast durven leggen en de verantwoordelijkheden verdelen. De regisseur zal daarin tot taak hebben dit proces van gedeelde naar verdeelde verantwoordelijkheid te begeleiden.

2.6 Bestuurlijk regisseur bij GOS is Provincie?

Op dit moment is er in de praktijk bij een aanzienlijk aantal projecten geen enkele bestuurlijke actor die zich verantwoordelijk voelt voor de gebrekkige realisatie van groen om de stad. Dit heeft alles van doen met de complexe werkelijkheid waarin een regisseur voortgang moet zien te bereiken. De zoektocht of er in een formeel document afspraken zijn vastgelegd over de verdeling van bevoegdheden tussen publieke actoren rond groen om de stad, heeft uitgewezen dat er op nationaal niveau geen afspraken over verantwoordelijkheid voor groen om de stad zijn gemaakt. De bewering dat de provincie wegens de bovenlokale scope het bestuursorgaan is, om deze GOS-projecten te leiden, wordt nogal eens gedaan²⁰. De provincie heeft een provinciedekkend overzicht van de ontwikkelingen binnen haar provinciegrens en is van oudsher gericht op ruimtelijke ordening, de fysieke benadering. Het bufferzoneconvenant tussen VROM en LNV heeft echter niets over deze leidende rol vastgelegd²¹. Wel heeft de provincie mogelijkheden om DLG aan te sturen bij de verwerving van gronden. Deze bevoegdheid wordt evenwel nog onvoldoende benut. Dat maakt dat de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van Groen om de Stad op dit moment niet eenduidig aan één publieke actor is toegeschreven.

In de analyse van de cases is gekeken wie de regisseursrol, op welke manier, vervult.

²⁰ Oa in rapport *'Achterblijvende groenontwikkeling in de Randstad'*, Bureau Mentink, Pijnacker 2002 en op bijeenkomsten als 'Buitenstad', Den Haag 2003

²¹ Bron: Bufferzoneconvenant 1992 en herziening bufferzoneconvenant 1996 (dienst Landinrichting en Beheer landbouwgronden). Het convenant regelt met name de taakstellingen per gebied en heeft met name tot doel om de voorfinanciering van de grondverwerving in de bufferzones te regelen tussen LNV en VROM

Tekstbox 2. Wanneer is er sprake van Bestuurlijke Regie?

Elementen van bestuurlijke regie, en karaktertrekken van de regisseur

Elementen van bestuurlijke regie

- * Object van regie is het proces naar afspraken en niet de inhoud van de afspraak
- * Dilemma: De behoefte aan een bestuurlijke regisseur is groter bij grotere onzekerheid terwijl de wens om als regisseur op te treden bij grotere onzekerheid afneemt.
- * Bestuurlijke regie kent vele verschijningsvormen; Indien bestuurlijke actoren bij een GIOS-project met elkaar kunnen overeenkomen wie de regie op zich zou moeten nemen, dan kan worden overeengekomen en vastgelegd hoe deze regie eruit ziet. Daarnaast kan worden vastgelegd wat de consequenties zijn wanneer deze regie niet conform de afspraak wordt uitgevoerd of niet (meer) door partijen wordt erkend.

Karaktertrekken van de regisseur

- * Regisseur is leider en initiator voor het proces en primus interparis voor de inhoud
- * Regisseur krijgt erkenning en vertrouwen van overige actoren
- * Regisseur kan invloed afdwingen (door positie en inzet middelen)
- * Regisseur heeft bestuurlijk daadkracht en commitment
- * Regisseur is verantwoordelijk voor de begeleiding van proces van gedeelde naar verdeelde verantwoordelijkheid (vast te leggen in uitvoeringsovereenkomst) bij de realisatie van het project

2.7 Methodische beperkingen van extrapolatie

Het doel in het onderzoek is het inventariseren van bestuurlijke regie in drie cases en hoe de regisseursrol wordt ingevuld. Alhoewel slechts 3 cases zijn geselecteerd is beoogd door de diversiteit en grote omvang van de cases, algemene *'tips and tricks'* te halen. Daarmee wordt ingezet op het leren van lessen uit de cases voor andere stagnerende GOS-projecten. Hoofdstuk 4 van dit rapport zet de drie cases tegen elkaar af en beoordeelt deze op overeenkomsten en verschillen.

3 Casestudies

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk volgt een presentatie van de onderzochte cases. Bij de presentatie wordt ingegaan op een aantal aspecten die relevant zijn voor beantwoording van de centrale onderzoeksvraag. Deze aspecten zijn: naam en ligging van het project, de stand van zaken in het project, de planvorming en beleidsmatige context, de financiering van de uitvoering van het project, de politiek / bestuurlijke prioriteit en betrokken publieke en private actoren bij het project. Wat kan gezegd worden over de bestuurlijke regie in de verschillende cases? De gehanteerde bronnen zijn van schriftelijke en mondelinge aard. Het geheel is zoveel mogelijk verrijkt met kaartjes en persberichten die de ontwikkelingen in het gebied illustreren.

3.2 De Diemerscheg

3.2.1 Inleiding

De Diemerscheg is een gebied met veel verschillende functies; landbouw, infrastructuur, wonen, werken, recreatie, natuur. Dit betekent tevens dat er veel ontwikkelingen tegelijkertijd plaatsvinden. Het gebied is dan ook niet te beschrijven als één project. Er zal een onderverdeling gemaakt worden naar de grotere plannen en deelprojecten die in het verleden zijn opgestart en ook nu nog of juist nu actueel zijn:

Randstadgroenstructuur – Strategisch Groenproject (SGP) Noordelijke Vechtstreek
– Landinrichting Vechtstreek-noord – Bloemendalerpolder/KNSF
Bufferzonebeleid – Herinrichting Amstelland - Diemberbos
De Uitweg

Tekstbox 3. Achtergrond scheggenbeleid Amsterdam

De Amsterdamse scheggenstructuur wordt al genoemd in het Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam uit 1934. Hierin wordt aangegeven dat de nieuwe stadsdelen van elkaar gescheiden moeten worden door groene gebieden die tevens recreatieve doeleinden kennen. De Diemerscheg is één van de scheggen van Amsterdam. De Diemerscheg valt niet onder de Hoofdgroenstructuur van Amsterdam en mist daardoor een beschermingsstatus. Ook is de scheg niet in handen van 1 of slechts enkele eigenaren wat de bescherming ook moeilijk maakt.

3.2.2 Naam en ligging Diemerscheg

Bestuurlijke actoren hebben allemaal hun eigen afbakening van de Diemerscheg. De meeste echter hanteren de volgende: De Diem – IJmeer – Vecht – Weesp – Gaasp / Weespertrekvaart. Hieronder vallen de Overdiemerpolder, de Bloemendalerpolder, de Gemeenschapspolder en de IJmeerkust. In ieder geval zien

alle betrokkenen het gebied als één geheel. Door bovenstaande begrenzing te hanteren, ligt de scheg op het grondgebied van de gemeenten Diemen, Weesp en Muiden.

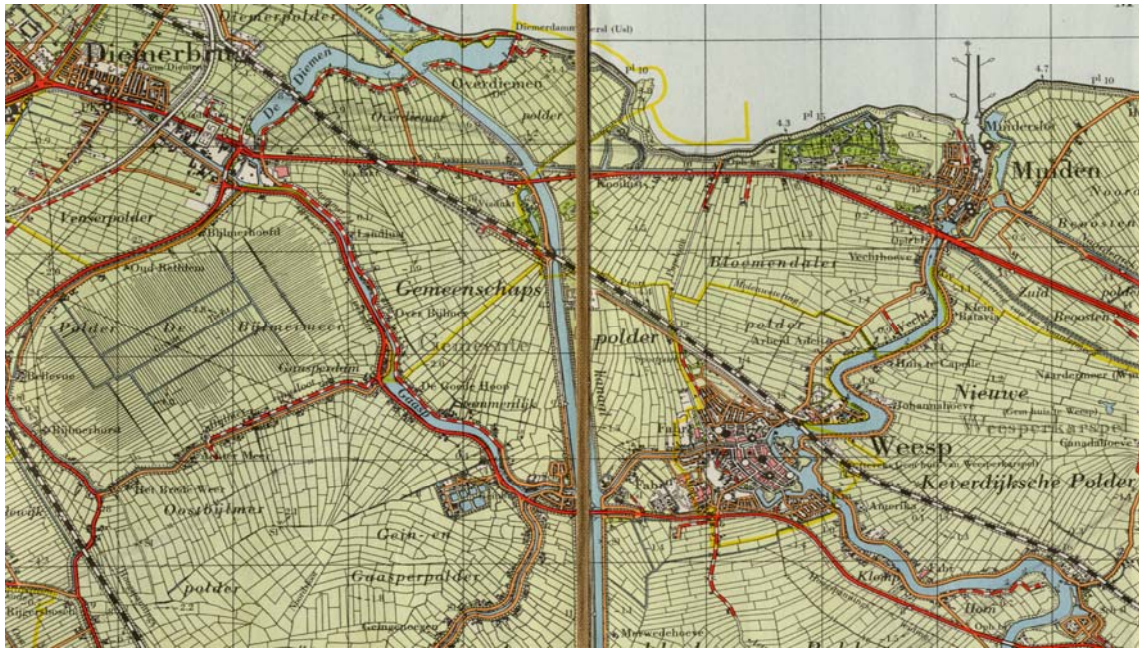
Het groen van de Diemerscheg loopt niet zomaar ongestoord de stad in. Het gebied wordt namelijk doorsneden door verschillende infrastructurele verbindingen waaronder snelwegen (A9 en A1), een spoorlijn en het Amsterdam-Rijnkanaal. Ook de kleinere waterwegen zoals de Gaasp, de Diem en de Vecht doorsnijden het gebied.

De Diemerscheg vormt de verbindende schakel tussen Amsterdam en de Vechtstreek.

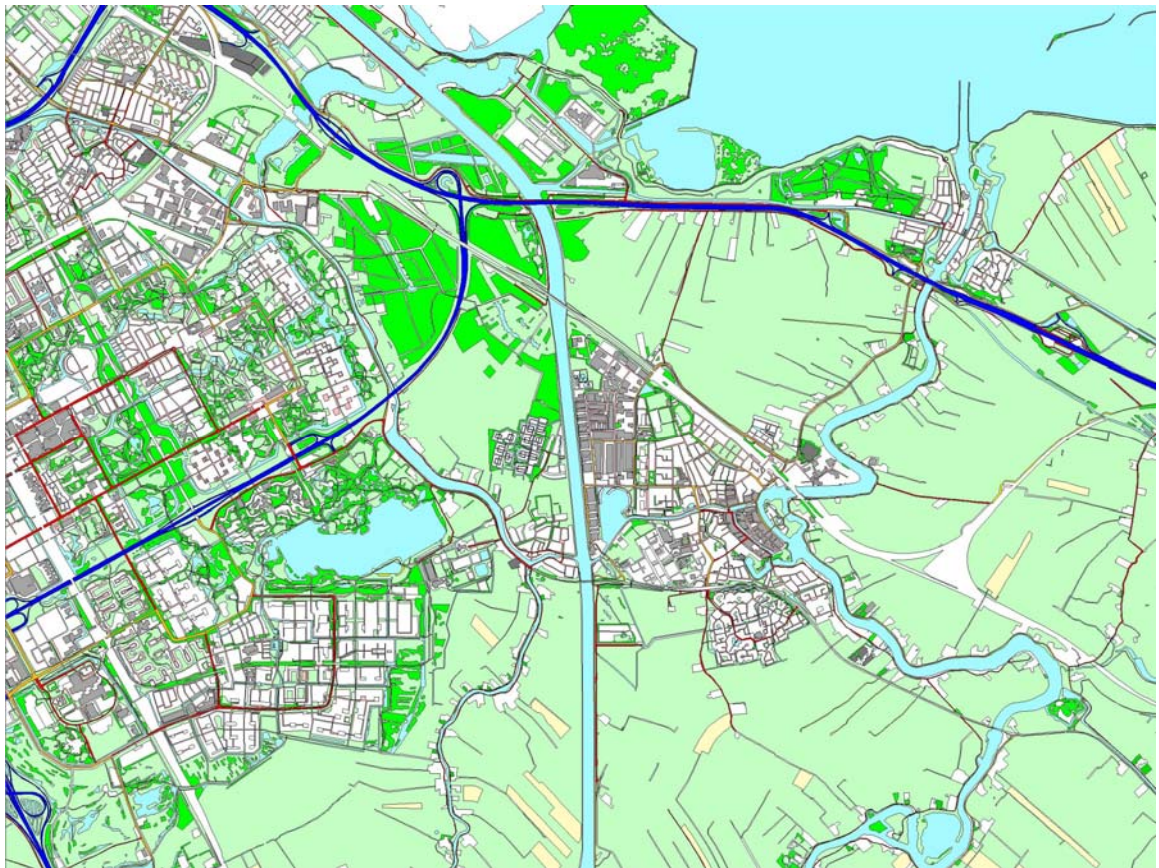
Omdat de issues die in de deelprojecten bestaan grote verschillen vertonen, is waar nodig gekozen voor een beschrijving van deze deelprojecten en is waar mogelijk gekozen voor een totaalbeschrijving voor de gehele Diemerscheg.

Figuur 3. Satellietfoto Diemerscheg 2003

Figuur 4. Topografische kaart Diemerscheg 1961

Figuur 5. Topografische kaart Diemerscheg 2003 (Bron: Topografische Dienst)

Deelproject 1: Randstadgroenstructuur - SGP Noordelijke Vechtstreek – Landinrichting Vechtstreek-noord – Bloemendalerpolder/KNSF-terrein

De Randstadgroenstructuur is in 1985 geïntroduceerd om te voorzien in meer groene recreatiegebieden rond de grote steden in de Randstad. Het project Noordelijke Vechtstreek is onderdeel van de Randstadgroenstructuur en wordt in het Structuurschema Groene Ruimte ook aangeduid als Strategisch Groen Project. De uitvoering van het SGP valt onder de Landinrichting Vechtstreek-noord. In de planvorming voor dit project is voorzien in recreatiegebieden in de Bloemendalerpolder en op het KNSF-terrein (terrein van een voormalige kruitfabriek).

Verantwoordelijk bestuur en bestuurlijke regisseur

Strategische Groenprojecten zijn aangewezen en gefinancierd door het Rijk. Het opdrachtgeverschap voor de afzonderlijke projecten wordt gedeeld door de provincies en de regionale beleidsdirecties van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De Dienst Landelijk Gebied (DLG) heeft de rol van uitvoerende organisatie en is mede belast met grondverwerving. De uitvoering van SGP onderdelen vindt plaats in landinrichtingsprojecten, die de taak van sturing heeft doorgeschoven naar de regiodirecties. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de bestemmingsplanwijzigingen. De recreatiegebieden worden na verwerving en inrichting overgedragen aan een terreinbeherende organisatie zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een recreatieschap. Recreatieschappen worden veelal gefinancierd door omliggende gemeenten en de provincie.

Stand van zaken

Randstadgroenstructuur - SGP Noordelijke Vechtstreek

Taakstelling SGR:	1.000 ha.
Taakstelling in planvorming:	1.793 ha.
Verworven per 010101:	1.215 ha.
Ingericht 010101:	283 ha.

bron: Evaluatie Strategische Groenprojecten, 2001

210 hectare Randstadgroenstructuur in KNSF en Bloemendalerpolder is niet gerealiseerd. Wel zijn gronden in het westelijk deel van de Bloemendalerpolder (Gemeenschapspolder-Oost) verworven met het plan om deze gronden maximaal 10 jaar in gebruik te nemen als slibdepot.

Landinrichting Vechtstreek-noord Bloemendalerpolder/KNSF-terrein

In 1988 is door drie samenwerkende landbouworganisaties aan de minister van LNV gevraagd om de Vechtstreek als herinrichting in voorbereiding te nemen. Vanwege gebrek aan vertrouwen onder de agrarische ondernemers is dit verzoek in 1994 weer ingetrokken. Aangezien de Noordelijke Vechtstreek ondertussen als Strategisch Groenproject was aangewezen in het Structuurschema Groene Ruimte hebben GS vervolgens zelf herinrichting aangevraagd en is de Vechtstreek in 1994 op het Voorbereidingschema Landinrichting geplaatst. Vanwege de grote rol van de

landbouw in het gebied en hun scepsis ten aanzien van de herinrichting heeft GS besloten om geen integraal landinrichtingsplan vast te stellen. Op advies van de agrariers wordt nu gewerkt met losse projecten en deelplannen die voortvloeien uit het Gebiedsperpectief. (startnotitie MER 1998).

Op 8 februari 2000 heeft het college van Gedeputeerde Staten (GS) van Noord-Holland besloten tot het instellen van de Landinrichtingscommissie Vechtstreek (LC), die in maart 2000 is geïnstalleerd. In 2003 is het Gebiedsplan vastgesteld. Het traject van de Landinrichting Vechtstreek loopt tot 2013.

Bloemendalerpolder / KNSF-terrein

Op 9 oktober 2001 is in het Noordvleugeloverleg afgesproken dat Weesp en Muiden 5.000 woningen gaan bouwen in de Bloemendalerpolder.

Op 17 februari 2003 kwam het nieuwe streekplan naar buiten. Daarin werd aangegeven dat er 5.000 woningen gebouwd zouden moeten worden in de Bloemendalerpolder en op het KNSF-terrein. Deze 5.000 woningen zouden gefaseerd gebouwd moeten worden in de komende 20 jaar. Van de 5.000 woningen waren er 1.700 gepland op het KNSF-terrein. In het Streekplan wordt ook aangegeven dat bij de bouw rekening gehouden zal moeten worden met het feit dat de Bloemendalerpolder en het KNSF-terrein binnen de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur liggen. Beide gebieden behoren daarin tot de categorie 'gebied met natuur als nevenfunctie'. De bouwplannen zullen hierop worden aangepast en/of er zal compensatie van natuurwaarden plaatsvinden.

Op 15 april 2003 is er een groot overleg geweest tussen alle betrokkenen, georganiseerd door de gemeente Amsterdam. In dit overleg kwamen voor het eerst alle belangen op tafel.

Op 25 augustus 2003 zijn er afspraken gemaakt tussen de gemeenten Muiden en Weesp en de provincie Noord-Holland. Kern van de afspraken is de verdeling en de locatie van de nieuwbouwwoningen over de beide gemeenten. Daarnaast wordt in de afspraken ook de rol van de provincie duidelijk gemaakt. Muiden zal tot 2018 circa 2.000 woningen bouwen op het KNSF-terrein. Weesp zal tot 2018 1.800 woningen bouwen op verschillende locaties binnen de gemeente. Het centrale deel van de Bloemendalerpolder en de Gemeenschapspolder (circa 350 hectare) zal groen blijven. Hierin is echter ook plaats voor enkele landgoederen met ongeveer 500 wooneenheden. De opbrengst van deze woningen zal mede aangewend worden om het groen te financieren. Naast woningbouw is er ook sprake van een tijdelijk slibdepot gedurende ongeveer 10 jaar. Ook de opbrengsten hieruit zullen gebruikt worden voor het financieren van het groen.

In september, oktober en november 2003 is er zowel in Muiden als in Weesp veel commotie rondom de plannen. Uiteindelijk wordt eind november eerst door Weesp het plan van tafel geveegd en twee dagen later ook door de provincie.

Op 9 december 2003 besluiten GS om het Bestuursakkoord tussen Muiden, Weesp en de provincie Noord-Holland over de Bloemendalerpolder en het KNSF-terrein in te trekken. Vervolgens worden nieuwe afspraken gemaakt om het proces weer op te starten. Besloten wordt om een Structuurvisie met verschillende varianten op te stellen die in een MER op hun effecten worden beoordeeld. Deze varianten dienen kostendekkend te zijn, wat betekent dat de bodemsanering op het KNSF-terrein voor rekening van de eigenaar komt. Wat betreft het aantal woningen dat gebouwd gaat worden, wordt er afgeweken van het Streekplan Noord-Holland Zuid; het aantal woningen in de Bloemendalerpolder wordt terug gebracht van 5.000 naar 4.500. Er wordt zowel gebouwd in de uitleglocaties als binnenstedelijk in de kernen Weesp en Muiden. Deze Structuurvisie zal dan de basis vormen van een Streekplanuitwerking.

Op 16 december 2003 geeft de provincie Noord-Holland een persbericht uit waarin de door Gedeputeerde Staten gekozen 9 sleutelprojecten worden gepresenteerd. Deze sleutelprojecten zijn de stap van beleid maken naar beleid uitvoeren. Eén van de projecten is Bloemendalerpolder/KNSF-terrein. De opgave is de bouw van 4.500 woningen in de Bloemendalerpolder en op het KNSF-terrein en de aanleg van 350 hectare groen.

Op 18 december 2003 heeft Muiden het bestuursakkoord verworpen.

Tabel 2. Krantenkoppen over Bloemendalerpolder en KNSF-terrein uit de Gooi en Eemlander

21-12-2002	IJzige sfeer tussen Muiden en Weesp
23-01-2003	Kruitfabriek MCI gaat dicht
21-02-2003	Weesp legt zich neer bij uitspraak staten NH
19-04-2003	Muiden wijst bouwplan af
24-06-2003	KNSF-terrein nieuwe toverformule in Muiden
08-08-2003	Actiegroep wil hulp milieu-organisaties
11-08-2003	Deal over woningbouw Muiden/Weesp
11-08-2003	Oppositie in Muiden door deal verrast
13-08-2003	Meest partijen Weesp tevreden
13-08-2003	Politiek in Muiden slaat aan het rekenen
15-08-2003	Politiek Muiden wacht tevergeefs op stukken
16-08-2003	Woningplan polder op losse schroeven
21-08-2003	Minder dan 1700 huizen terrein KNSF
26-08-2003	Aetsveld-west blijft hoe dan ook groen
01-09-2003	Muiden wijst politici op geheimplicht
10-09-2003	Regio bouwt ruim 10.000 woningen
11-09-2003	Steun valt weg voor bouw KNSF-terrein
12-09-2003	College Muiden houdt KNSF-plan overeind
19-09-2003	Strijd in Muiden om aanpassing KNSF-plan
20-09-2003	PvdA-preses stapt op na KNSF-debat
26-09-2003	Weesp eens met bouw in Bloemendalerpolder
23-10-2003	KNSF maakt deel geheime informatie openbaar
24-10-2003	Raad Muiden boos op stille wethouders
24-10-2003	Motie van afkeuring voor college Weesp
28-10-2003	Coalitie in Weesp lijmt de scheurtjes
29-10-2003	Weesp stapelt misser op misser
31-10-2003	Weesper wethouder Renkema wast handen in onschuld
01-11-2003	'Bloemendalerpolder is lastig te bebouwen'
07-11-2003	'Huizenbouw Aetsveld uitgesloten'
08-11-2003	Wethouder Weesp stapt op
11-11-2003	Minderheidscollege Weesp in de maak
26-11-2003	'Bouwen op KNSF-terrein moet kostendekkend zijn'

27-11-2003	Weesp veegt plan polder van tafel
29-11-2003	Ook provincie wijst bouwakkoord Muiden/Weesp nu af
19-12-2003	Klankbordgroep aan zet in Muiden
18-02-2004	Scepsis over invloed van klankbordgroep Muiden
27-02-2004	Raad Weesp pikt bouwplannen niet

De Landinrichtingscommissie zal nu van de provincie haar opdracht moeten opschorten omdat de wensen van woningbouw erbij zijn gekomen. Waarschijnlijk zal de opdracht ook wijzigen.

Verantwoordelijk bestuur en bestuurlijke regisseur

Specifiek voor de Landinrichting Vechtstreek-noord – Bloemendalerpolder/KNSF-terrein is in 1994 de Stuurgroep Gebiedsperspectief voor het Gooi en de Vechtstreek ingesteld. Duidelijke aansturing en regie is er echter volgens de provincie Noord-Holland nooit geweest. Ook het project Bloemendalerpolder heeft lange tijd geen trekker gehad. Sinds halverwege 2003 is de Provincie Noord-Holland projectleider.

Deelproject 2: Bufferzone Amstelland-Vechtstreek - Herinrichting Amstelland – Diemerbos

Het bufferzonebeleid stamt uit 1958 en had als doel om een ring van steden (Randstad) te handhaven als afzonderlijke stadsagglomeraties rond een grote open ruimte die later het Groene Hart werd genoemd. Men wilde dit bereiken door de steden gescheiden te houden door bufferstroken en de bebouwing alleen uitwaarts te laten plaats vinden door het bouwen van nieuwe steden. De functie van de bufferzones was niet alleen scheiden van de steden, maar ook recreatie en natuur. Daarbij zou landbouw een rol hebben als drager en beheerder van het landschap.

Twee doelstellingen voor bufferzonebeleid:

- voorkomen van verstedelijking tussen stadsagglomeraties
- realiseren van groene functies teneinde een kwaliteit te realiseren die aantasting van het gebied kan tegengaan (Bervaes et al, 2001)

Aankoop van gronden werd gezien als beste instrument voor realisering. Daarnaast zijn de bufferzones, conform verschillende bufferzoneconvenanten tussen rijk en provincies, ook vastgelegd in de streekplannen. De Diemerscheeg maakt deel uit van de bufferzone Amstelland-Vechtstreek. In 1987 is het deel Amstelland opgenomen in het Streekplan Amsterdam Noord-Zee Kanaal Gebied. In 1994 is het Herinrichtingsplan Amstelland vastgesteld (Bervaes et al, 2001) (zie onder).

In de discussie over de Vijfde Nota RO (2001) is gedebatteerd over de bouw van 5.000 woningen in de Bloemendalerpolder. Deze discussie leidde ertoe dat de Bloemendalerpolder uit het Groene Hart werd gehaald in een regeringsbeslissing die nog niet is vastgesteld. In het nieuwe streekplan Noord-Holland-Zuid (2003) is de Bloemendalerpolder aangeduid als uitwerkingsgebied.

In 1980 wordt door 3 Hollandse Landbouworganisaties een aanvraag ingediend voor ruilverkaveling van groengebied Amstelland. Een jaar later wordt deze aanvraag

goedgekeurd en in 1984 besluit de Centrale Cultuurtechnische Commissie dat herinrichting de meeste gewenste vorm is. In datzelfde jaar wordt de Landinrichtingscommissie geïnstalleerd. (Ontwerp landinrichtingsplan Amstelland, 1992)

In het kader van de Landinrichting Amstelland en als onderdeel van de Randstad-groenstructuur is halverwege de jaren '90 het Diemberbos aangelegd als uitloopgebied voor Amsterdam. Het bos is eigendom van Staatsbosbeheer en mede gesponsord door de Telegraaf en ligt ten zuiden van Knooppunt Diemen aan weerszijden van de A9. Inmiddels is er een fietsbrug gelegd over de Gaasp zodat de bereikbaarheid veel beter is geworden. Bewoners van de naastgelegen Bijlmermeer konden er namelijk moeilijk komen. Los van de bereikbaarheid blijkt het bos maar weinig gebruikt te worden omdat de omliggende woonwijken zelf al behoorlijk veel groen hebben.

Toen is het met minimale middelen aangelegd,; bomen geplant en slechts enkele paden. Gezien de toenemende aantallen inwoners rond het Diemberbos (onder andere IJburg) zou het groen een intensiever karakter moeten krijgen. Dit betekent een herinrichting van het bos met meer paden en voorzieningen. De gemeente Amsterdam heeft hiertoe de aanzet gegeven, maar omdat het bos niet op hun grondgebied ligt, hebben ze niet veel te zeggen. Diemen en Weesp hebben de herinrichting nu stilgelegd in afwachting van alle andere plannen.

Verantwoordelijk bestuur en bestuurlijke regisseur

Bufferzone Amstelland-Vechtstreek - Herinrichting Amstelland - Diemberbos

De Bufferzones zijn een rijks aangelegenheid. LNV regelt de aankoop van gronden via DLG. Eigendom en beheer worden daarna overgedragen aan verschillende partijen. In de Diemerscheg gaat het met name om Staatsbosbeheer en DLG. Daarnaast zijn de nog niet aangekochte percelen in verschillende particuliere handen. DLG heeft belangrijke rol in de uitvoering.

Herinrichting Amstelland

In 1984 is de Landinrichtingscommissie geïnstalleerd. Provincie Noord-Holland is adviserend lid, provincie Utrecht is waarnemer en de directeur Landbouw, Natuur en Openlucht recreatie neemt deel aan de vergaderingen. Specifiek voor het Diemberbos geldt dat Staatsbosbeheer zowel eigenaar als beheerder is.

Stand van zaken

Bufferzone Amstelland-Vechtstreek

A: Amstelland	1.498 ha, 89% verworven, 49% ingericht (peildatum 2001)
B: Vechtstreek	1.575 ha, 60% verworven, 02% ingericht (peildatum 2001)

Er wordt vanwege de lopende ontwikkelingen geen grond meer aangekocht. Los daarvan is er ook weinig grond meer beschikbaar omdat er al veel is opgekocht door projectontwikkelaars.

Voor het Diemberbos wordt nu nagedacht over een herinrichting. Bij de aanleg van het bos was immers maar geld beschikbaar voor minimale inrichting en is het bos dus sober aangelegd met weinig voorzieningen. Vanwege IJburg heeft Amsterdam behoefte aan meer uitloopmogelijkheden voor haar inwoners en het Diemberbos zou daarom heringericht moeten worden om meer bezoekers en een intensiever gebruik mogelijk te maken. Eerst wil men onderzoek gaan doen naar de wensen en mogelijkheden voor een herinrichting.

Deelproject 3: De Uitweg

Binnen de Diemerscheg loopt de belangrijke infrastructurele verbinding tussen Amsterdam-Schiphol en groeistad Almere. Begin 2002 werd door Vereniging Natuurmonumenten, gemeente Amsterdam en de provincie Noord-Holland het startdocument getekend om een oplossing te vinden voor de verbetering van het infrastucturele knelpunt met inachtneming van het bestaande natuur- en cultuurlandschap van Naardermeer, Vecht en Gein. Project De Uitweg onderzoekt hiervoor de mogelijkheden en gaat uit van een dubbele doelstelling:

- Het verbeteren van de bereikbaarheid tussen Amsterdam/Schiphol en Almere/het Gooi;
- Het versterken van de ruimtelijk kwaliteit van het landelijk gebied.

Twee onderdelen van de voorstellen claimen ruimte binnen de Diemerscheg. Ter vergroting van de doorstroming van de A6 naar de A1 worden enkele varianten voorgesteld waaronder twee tracés door de Bloemendalerpolder.

Verantwoordelijk bestuur en bestuurlijke regisseur

Project De Uitweg is begin 2002 van start gegaan en met de oprichting van een bestuurlijk platform. Hierin hebben zitting:

- Provincies Noord-Holland, Flevoland, Utrecht
- Gemeenten Amsterdam en Almere
- Gewest Gooi- en vechtstreek
- Vereniging Natuurmonumenten
- VNO-NCW West
- Samenwerkingsverband milieu-organisaties
- Regionaal Orgaan Amsterdam
- Adviseurs: ministeries LNV, V&W en VROM

Dit bestuurlijk platform was verantwoordelijk voor het opstellen van de Eindrapportage De Uitweg waarin het gebied onderzocht is op ruimtelijke kwaliteiten en verschillende infrastructurele oplossingen geanalyseerd worden. Vervolgens is door deze partijen een Manifest (september 2003) opgesteld waarin de keuzes aangegeven worden. Er wordt daarin voorgesteld een projectorganisatie in te stellen die de Toekomstvisie 2030 uitwerkt. Provincie Noord-Holland wil hiervan trekker zijn. Het rijk speelt een rol in de financiering van het project.

Stand van zaken

In de zomer van 2003 is de Eindrapportage De Uitweg verschenen waarin enerzijds de ruimtelijke aspecten onderzocht zijn (natuur, groen om de stad, cultuur, landschap en water) en anderzijds een drietal alternatieve tracés met varianten gepresenteerd worden. Dez tracés zijn de volgende:

- tunnel als verbinding tussen de A6 en de A9;
- vergroten capaciteit en stroomlijnen bestaande infrastructuur op de A6, de A1 en de Gaasperdammerweg;
- tunnel onder het IJmeer en vergroten capaciteit Gaasperdammerweg.

Parallel aan deze studie hebben de bestuurders in een Manifest aangegeven welke oplossingsrichtingen hun voorkeur hebben en welk vervolg zij aan het proces van De Uitweg willen geven.

Hieruit komt naar voren dat De Uitwegpartijen een voorkeur hebben voor het uitbreiden, stroomlijnen en deels verdiepen en overkluizen van de huidige infrastructuur (het stroomlijntracé met open bak). Een van de condities bij deze keuze is de aanleg van een robuuste ecologische verbindingzone tussen het IJmeer, de Vechtplassen en het Naardermeer.

De Eindrapportage en het Manifest geven weer hoe de regio over De Uitweg denkt en dit is dan ook doorgegeven aan het rijk. Aangezien er over de financiën nog geen besluiten zijn genomen, is het ook nog niet duidelijk of het benodigde geld voor de ruimtelijke kwaliteit en de groene inpassing er wel komen.

De Uitweg is een kort verbond tussen een aantal partijen. Het Rijk speelt een rol bij de financiering. Provincie voert ook delen uit: natuurboulevard IJmeer is opgenomen in de plannen voor het KNSF-terrein.

Voor de Uitweg is 700 miljoen nodig voor het groen en 4 miljard is nodig voor de infrastructuur. Dit geld is er nog niet want de ontwikkeling van het MIT loopt nog.

Het verbond heeft duidelijk gemaakt richting het rijk (RWS) wat de regio wil met de Uitweg. De vraag is of het geld voor het groen er wel komt. Dit is altijd de vraag met dit soort projecten. Het is van belang dat dat het verbond de koppeling tussen grijs en groen goed vasthoudt. Almere zit ook in het verbond en heeft een sterke troef in handen. Almere is namelijk de enige groeikern van de regio? en heeft dus groot belang bij oplossing van de verkeersknelpunten. De regio heeft Almere dus hard nodig om de groei op te vangen. Almere zegt dan ook: Als er geen verbetering in de infrastructuur komt, willen wij niet groeien.

Ook 'De Uitweg' is één van de 9 sleutelprojecten van Gedeputeerde Staten waarmee de stap gemaakt wordt naar de uitvoering van het Streekplan. In het persbericht van 16 december 2003 waarin deze 9 worden gepresenteerd wordt over de Uitweg gemeld dat de provincie binnen twee jaar met een plan van aanpak zal komen.

3.2.3 Diemerscheg: Planvorming en beleidsmatige context

De beleidsmatige context van de gehele Diemerscheg speelt zich dus af in verschillende sectoren: groen/natuur/recreatie, woningbouw, infrastructuur. De oorspronkelijke functie van de Diemerscheg als groene scheg de stad in gaat daarmee voor een deel verloren. Met name het Noordvleugeloverleg heeft hierin een rol gespeeld door de woningbouw in de scheg te plaatsen.

Rijksbeleid

Het beleid voor de Randstad is gericht op ‘versterking van de economische positie en het uniek karakter van de Randstad door onder meer vergroting van het aanbod van woon- en werkmilieus en door kwaliteitsverbetering van het Groene Hart’. Lang niet alle bebouwing zal daarbij in het bestaande stedelijke gebied gerealiseerd kunnen worden en dus wordt er ook gekeken naar gebieden buiten de steden. Tegelijkertijd echter probeert men vanuit het rijksbeleid ook landschappelijke karakteristieken te bewaren en te beschermen. De ontwikkeling van landschapsvisies door de provincies is daarbij als mogelijkheid geopperd. De afweging tussen behouden en ontwikkelen van ruimtelijke kwaliteit enerzijds en nieuwe bouw- en inrichtingsopgaven anderzijds probeert men op te lossen via een gebiedsgerichte geïntegreerde aanpak die gericht is op verbetering.

Voor infrastructuur geldt hetzelfde. De geplande nieuwe lijnen van snelweg en spoorlijn door de Diemerscheg mogen volgens het rijksbeleid geen afbreuk doen aan de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Ook hier speelt dus een geïntegreerde benadering een belangrijke rol.

Voor het Bufferzonebeleid zijn Bufferzoneconvenanten opgesteld. Hierin wordt voornamelijk de ruimtelijke invulling geregeld. De rijksbufferzone zal omgevormd moeten worden tot regionaal park. De precieze invulling van dit laatste begrip is echter nog onduidelijk in het rijksbeleid. De rol die de bufferzones hadden bij het vrijwaren van verstedelijking kan voor sommige zones opgeheven of veranderd worden volgens het rijksbeleid.

Voortvloeiend uit de PKB van SGR (1996) en het streekplan voor Gooi- en Vechtstreek is er in het westelijk deel van de Bloemendalerpolder 140 hectare groengebied gepland.

Provinciaal beleid

Het Streekplan Noord-Holland Zuid is in 2003 vastgesteld en bevat het nog geldende Streekplan Gooi- en Vechtstreek uit 1998. Er zijn wel enkele wijzigingen aangebracht waaronder een wijziging voor de Bloemendalerpolder. De Bloemendalerpolder is in het nieuwe Streekplan aangewezen als bouwlocatie voor 5.000 woningen. Het resterende gebied van de polder is aangewezen als hoogwaardig groen.

Ter voorbereiding van het nieuwe Streekplan is in 2002 de Groenblauwe Visie Noord-Holland Zuid uitgebracht. In deze visie wordt ingezet op krachtige groenblauwe scheggen rond Amsterdam. In dat kader zou de Diemerscheg zich aan

de oostkant van Amsterdam tot aan Weesp ontwikkelen tot een gebied met nieuwe landgoederen en buitenplaatsen.

Gemeentelijk beleid

Het deel van de Diemersche op Diemens grondgebied is al bestemd en uitgevoerd; hier ligt namelijk het Diemerbos. In het kader van de landinrichting is dit bos in de jaren 90 ingericht. Inmiddels is er een noodzaak ontstaan voor de herinrichting van het Diemerbos omdat de recreatieve behoefte vanuit Amsterdam groter zal worden met de voortdurende ontwikkeling van IJburg. Bovendien voorziet het Structuurplan Amsterdam in een verdere verdichting van bestaand stedelijk gebied. Dit betekent dat groen buiten de Groene Hoofdstructuur (grotere parken, sportvelden, volkstuinen en natuurgebieden) zal worden bebouwd. Dit proces is in Amsterdam Zuidoost in het kader van de stedelijke vernieuwing Bijlmermeer in volle gang. De gemeente Amsterdam voert een actief beleid ter verbetering van recreatieve kwaliteit van het buitengebied. De bestaande sobere en eenvoudige inrichting van het bos voldoet niet meer en zal moeten worden aangepast aan een groter aantal bezoekers.

De gemeenten Weesp en Muiden zijn nog volop bezig met de discussie over wel of niet bouwen in de Bloemendalerpolder. Daarnaast wordt er ook nagedacht over de mogelijkheden van concepten als wonen in het groen en nieuwe landgoederen. Tot nu toe was de bestemming van het buitengebied voornamelijk agrarisch.

Bestemmingsplan Weesp: 1998

Bestemmingsplan Muiden: 1993

De Bloemendalerpolder wordt als agrarisch gebied aangeduid en er wordt geen bebouwing toegestaan. Gezien de lopende ontwikkelingen aangaande bebouwing in de Bloemendalerpolder wordt door beide gemeenten nu gewerkt aan een structuurvisie die de basis zal vormen voor wijziging van de bestemmingsplannen.

3.2.4 Grondposities

Het Diemerbos is in handen van Staatsbosbeheer. In de Bloemendalerpolder zijn het met name de projectontwikkelaars die de grond in bezit hebben. De gemeenten Muiden en Weesp hebben in het verleden geen gebruik gemaakt van het voorkeursrecht en hebben daar dus nauwelijks tot geen grond in handen.

3.2.5 Betrokken partijen en omgeving

Publieke Partijen

De betrokken publieke actoren zijn het Ministerie van LNV, directie Noordwest, de Dienst Landelijk Gebied, de Provincie Noord-Holland, het Regionaal Orgaan Amsterdam, het Gewest Gooi-Vecht, de Gemeente Muiden, Gemeente Weesp, Gemeente Diemen, Stadsdeel Zuidoost, Bureau Regio Randstad, Gemeente Amsterdam

Private Partijen

De betrokken private actoren zijn o.a. Staatsbosbeheer, NV Afvalzorg, diverse Projectontwikkelaars en Groengebied Amstelland

3.2.6 Conclusies

Het feit dat een gebied een naam heeft, doet vermoeden dat het dan ook duidelijke grenzen heeft en aangewezen kan worden op de kaart. Dit geldt echter niet voor de Diemerscheg. Het gebied heeft die naam gekregen in het kader van het scheggenbeleid van Amsterdam; een groen buitengebied dat de stad in loopt. Omdat niet direct duidelijk is waar de Diemerscheg begint en eindigt, moest door de betrokken partijen overeenstemming bereikt worden over de ligging van het gebied. Maar niet alle partijen zijn het eens met deze keuze. Deze discussie geeft al een belangrijk deel van de problematiek van de Diemerscheg aan: onduidelijkheid.

Planologische onduidelijkheid doordat er verschillende plannen ontwikkeld worden voor hetzelfde gebied, doordat het eigendom sterk versnipperd is, doordat het gebied in het beleid bestemd wordt voor verschillende functies die niet altijd even goed te combineren zijn. In de aansturing is er ook lange tijd onduidelijkheid geweest. Een echte trekker is er in het verleden niet geweest. Inmiddels is de provincie projectleider van de Diemerscheg en het is dan ook een belangrijke taak om meer sturing te bieden en duidelijkheid te scheppen.

Een andere onduidelijkheid is het punt dat de belanghebbenden bij de Diemerscheg niet altijd dezelfde zijn die ook zeggenschap hebben over het gebied. Amsterdam heeft de Diemerscheg nodig als uitloopgebied voor haar inwoners maar heeft het niet als grondgebied. De gemeenten Weesp en Muiden zien de Bloemendalerpolder zowel als terrein voor woningbouw als voor uitloopgebied maar hebben zelf geen gronden in eigendom. Voor de gemeente Diemen is haar deel van de Diemerscheg al ingericht als bosgebied en dient er nu nagedacht te worden over de herinrichting van het terrein.

Omdat er nu geen duidelijkheid is voor de Diemerscheg verrommelt het gebied. Plannen die er al wel lagen, worden gewijzigd omdat er geen tempo in de ontwikkeling zit. Zo zijn er zwevende hectares groen die steeds weer verplaatsen omdat ze nog niet in concrete plannen zijn vastgesteld.

De Diemerscheg is gebaat bij duidelijke sturing, goede onderlinge verhoudingen tussen de betrokken partijen, heldere planvorming en tempo richting de uitvoering van plannen. Een goede inrichting van de Diemerscheg maakt de bestemming van het gebied duidelijk en dit biedt bescherming tegen verdere verrommeling en doorsnijding. Combinaties van rood en groen bieden goede mogelijkheden en vergroten ook de binding met het gebied.

Vanwege de gevoeligheid van de ontwikkelingen rondom de Bloemendalerpolder, kon geen informatie ingewonnen worden bij de gemeenten Weesp en Muiden.

3.3 De Duivenvoorde corridor

3.3.1 Inleiding, naam en ligging

De Duivenvoorde-Corridor (DVC) is een GIOS-project ten noord-oosten van Den Haag tussen de kernen Voorschoten en Leidschendam en tussen de spoorlijn van Den Haag naar Amsterdam en het water van de Vliet. Het gebied dankt haar naam aan het kasteel Duivenvoorde wat midden in de corridor gesitueerd is en in beheer van de Stichting Duivenvoorde is. De benaming corridor is toebedeeld aan het gebied omdat het ingeklemd ligt tussen de verstedelijking vanuit de regio's Haaglanden en Leiden. Het gebied is feitelijk de laatst overgebleven groene verbinding tussen het duingebied en het groene hart.

Ondanks het feit dat er sprake is van een groot aantal infrastructurele bebouwing die het gebied doorsnijdt wordt er gesproken van een corridor. Deze verbinding dient in stand te worden gehouden om de levensgemeenschappen van de binnenduinrandbossen te laten functioneren als voedingsbodem voor het Bentwoud²².

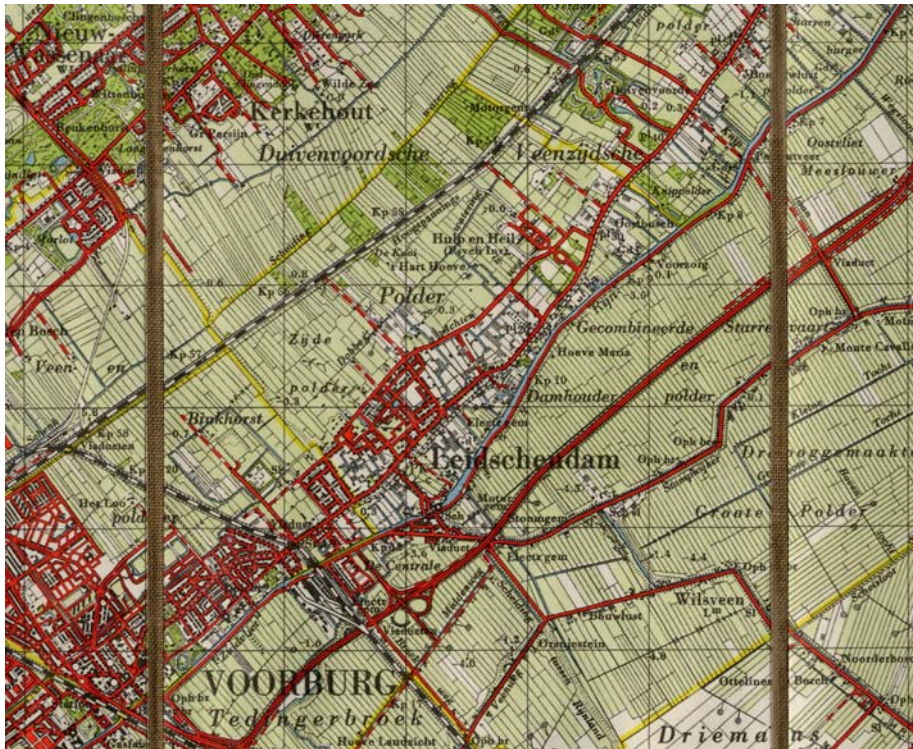
Het gebied beslaat ongeveer 400 ha. Het kent een overwegend agrarische bestemming met voornamelijk glastuinbouw. Met name in het centrale deel van de corridor zijn gronden in eigendom van de Stichting Duivenvoorde of worden door deze beheerd en verpacht. Daarbuiten – m.n. op de glastuinbouwlocaties - is sprake van zeer versnipperd grondbezit met kleine kavels en meerdere landeigenaren waaronder één grote eigenaar die meer dan 20 ha in bezit heeft. Er zijn in tegenstelling tot om de Duivenvoorde liggende gebieden (zoals ten zuiden van het obsoleet verklaarde militair vliegveld Valkenburg) nog weinig gronden geworven binnen de Landinrichting Leidschendam.

In het gebied zijn tevens een aantal ondernemers in de detailhandel actief. Door veranderend locatiebeleid is vestiging van weilandwinkels waaronder een bouwmarkt (Gamma) en tuincentrum (Intratuin), mogelijk gebleken. De actoren die in meerdere dan wel mindere mate bij de planvorming en uitvoering van de corridor zijn betrokken zijn oa: Particulieren, Glastuinders, Provincie Zuid-Holland, Regio Haaglanden, DLG, de Stichting Duivenvoorde, en Gemeenten.

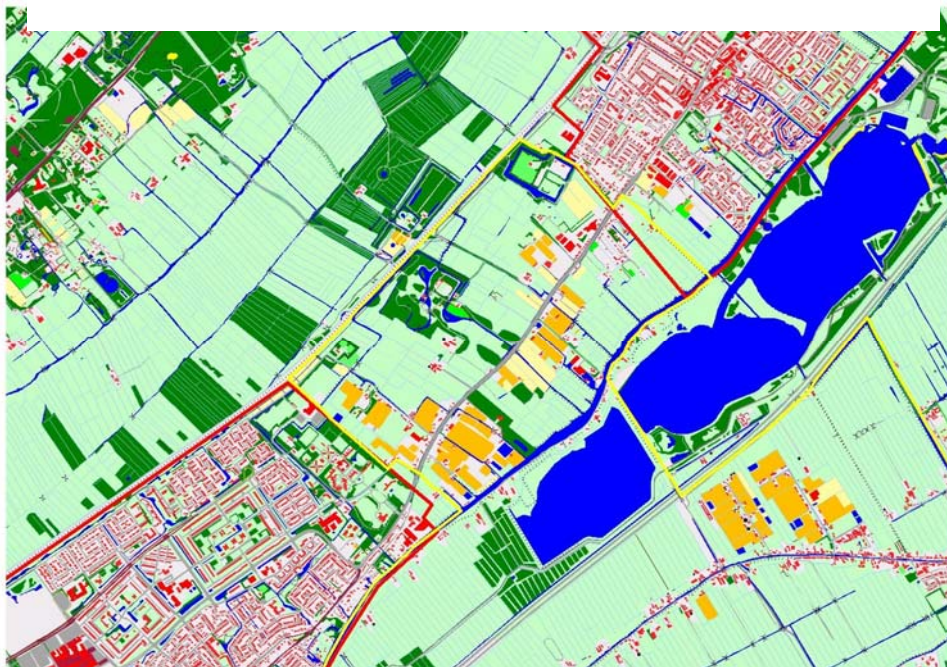
²² Bron: Gebiedsperspectief Landgoederenzone Haaglanden, 1999

Figuur 6 Satellietfoto Duivenvoordecorridor 2002

Figuur 7. Topografische kaart van de Duivenvoordecorridor (1958)

Figuur 8. Topografische kaart van Duivenvoorde 2003

3.3.2 Stand van zaken in project

Op initiatief van de voormalige²³ gemeente Leidschendam en de gemeente Voorschoten is vanaf 1999/2000 gewerkt aan de **Structuurvisie Duivenvoorde**, die in januari 2003 (door Voorschoten) en in maart 2003 (door Leidschendam-Voorburg) door de betrokken gemeenteraden is vastgesteld. Omdat met de ambitieuze structuurvisie verstrekkende herstructureringsvoorstellen worden gedaan, hebben de gemeenten vooraf geprobeerd een zo breed mogelijk draagvlak te creëren. Derhalve is de nota ook aan een inspraakprocedure onderworpen en heeft hierover informeel overleg plaatsgevonden met de Provinciale Planologische Commissie. Er is thans toegewerkt naar een **intentieverklaring** tussen de betrokken gemeenten en de provincie Zuid-Holland. Het is de bedoeling hierin het werktraject vast te leggen, dat uiteindelijk tot een concreet uitvoeringsprogramma moet leiden waarin taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd. De intentieverklaring is echter nog niet definitief vastgesteld omdat de voorziene ondertekening door de Provincie Zuid-Holland niet heeft plaatsgevonden²⁴. De fusie van de gemeenten Leidschendam-Voorburg, de statenverkiezingen van 2003, de procedure voor het streekplan Zuid-Holland West en wisselende bestuurlijke verantwoordelijkheden op alle bestuursniveaus, hebben geleid tot stagnatie in het proces tot besluitvorming. Daardoor zijn er door de landinrichtingscommissie anno 2004 een klein deel van de herstructureringslocaties verworven en ingericht.

De belemmeringen die de uitvoering van de opgestelde structuurvisie vertragen zijn onder andere gelegen in:

- het restrictieve beleid van de Rijksoverheid t.a.v. de Rijksbufferzone waar DVC deel van uitmaakt. Dit restrictieve beleid maakt het vooralsnog onmogelijk om op een creatieve manier rode ontwikkelingen toe te staan voor de financiering van de groene plannen in de structuurvisie. Er bestaat nog onvoldoende helderheid of en hoe nieuwe beleidslijnen, bijvoorbeeld ten aanzien van “Regioparken”, deze mogelijkheden wel scheppen.
- onvoldoende financieringsregelingen voor nieuwe beleid dat gericht is op herstructurering in het buitengebied. Huidige financieringsregeling is onvoldoende om bedrijven uit te kopen.
- de ontbrekende organisatiestructuur en investeringsbereidheid voor de herstructurering. De organisatie voor herstructurering is in handen van DLG, Landinrichtingscommissie Leidschendam. Het opdrachtgeverschap van deze landinrichting is onvoldoende duidelijk. Bovendien is er ofwel onvoldoende investeringscapaciteit (Gemeenten) ofwel onvoldoende investeringsbereidheid van publieke actoren (Rijk, Provincies) om de plannen in de structuurvisie gezamenlijk te realiseren en financieren.

²³ De gemeenten Leidschendam en Voorburg zijn inmiddels gefuseerd.

²⁴ Temeer de Provincie op regionaal niveau opereert en zij meerdere prioritaire groene projecten heeft aangewezen moet zij zeer zorgvuldig met de allocatie van gelden omgaan. (Van de Sar, November 2003)

Tekstbox 4. De structuurvisie Duivenvoorde

De structuurvisie is een lange termijnvisie voor het behoud en herstel van landschappelijke, cultuur-historische en ecologische waarden in de Duivenvoorde Corridor. De structuurvisie gaat vergezeld van een uitvoeringsplan hoe de lange termijnvisie invulling te geven. Daarbij is van belang dat gestreefd wordt om gronden te verwerven en in te richten als natuur en recreatievoorziening door de aanwezige glastuinbouw en detailhandel in het gebied te saneren, verplaatsen en/of beter in te passen. Het gaat om totaal 100 ha gebied van de totale corridor die 400 ha groot is. Daarnaast is er plaats voor nieuwe landgoederen naast het reeds aanwezige landgoed van de Stichting Duivenvoorde.

Nieuwe beleidsontwikkelingen daargelaten zal de realisatie van het toekomstbeeld in de structuurvisie plaats vinden binnen het formele kader van de landinrichting. Daarbij is een samenwerking met marktpartijen te verwachten. Daarnaast zouden ook een regionaal groenfonds voor Haaglanden of nieuwe beleidsregels betreffende experimenteerruimte voor een alternatieve 'ruimte voor ruimte regeling' welke op beperkte schaal woningbouw toestaat in of buiten het gebied, een positieve impuls op de realisatie kunnen hebben.

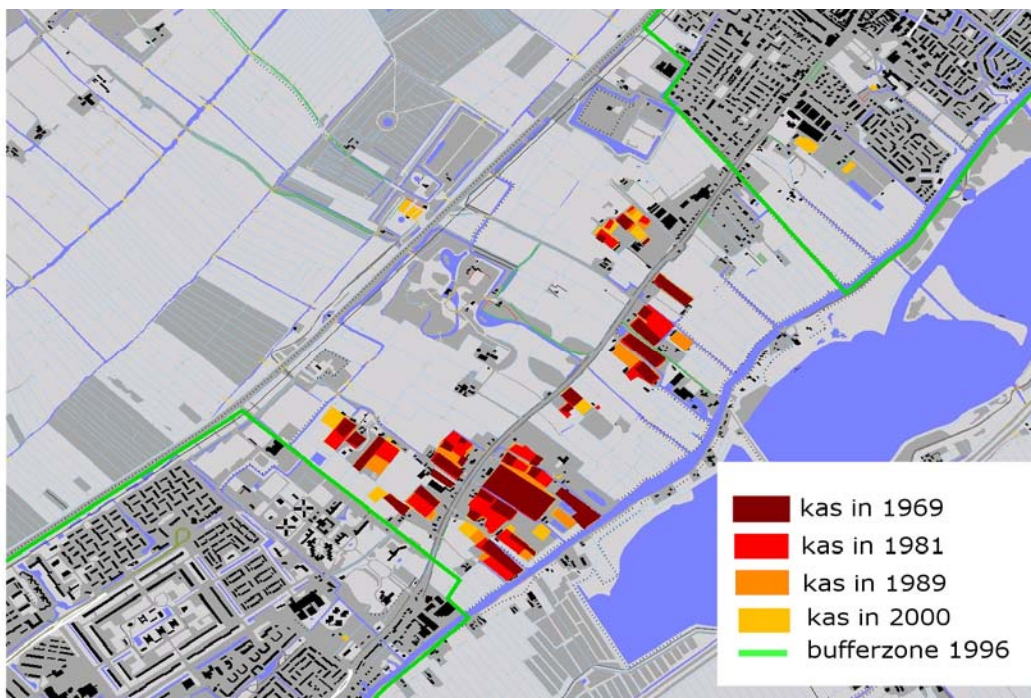
De kosten van de plannen in de structuurvisie worden geraamd op 120 miljoen Euro. Voor de financiering van het uitvoeringsplan op de Structuurvisie zullen 'rood voor groen-concepten' worden gehanteerd. Een nieuwe bos- dan wel parkachtige inrichting is met name denkbaar voor een perifeer gelegen bedrijventerrein aan de rand van de bebouwde kom van Leidschendam (o.a. de locatie 'Vlietlust'). Momenteel werken de betrokken Gemeenten aan een raamplan, dat inzicht biedt in de ontwikkelingskosten. Op basis hiervan kunnen een concrete fasering en exploitatie worden bepaald. Daarmee kan de kritiek van de betrokkenen (w.o. Stichting Duivenvoorde) dat de plannen niet haalbaar zijn, worden weggenomen. Ook kunnen de voorgestelde maatregelen nog een herijking of aanpassing ondergaan.

3.3.3 Planvorming en beleidsmatige context

De Duivenvoorde-corridor is een onderdeel van de Rijksbufferzone Den Haag-Leiden-Zoetermeer, volgens de niet vastgestelde Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening te ontwikkelen tot Regiopark. In het verleden zijn vele nota's en plannen geschreven om deze bufferzone zo goed mogelijk te behouden en te verbeteren. De aanwijzing van dit gebied als Rijksbufferzone is al in de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINAC, 1993) vastgelegd. De aanleiding daartoe is nog even actueel als destijds. Met bufferzones beoogt het Rijk de open ruimten tussen verstedelijkte gebieden (i.c. tussen het Stadsgewest Haaglanden en de Leidse Regio) te handhaven en daarmee het aaneengroeien ervan te voorkomen. Er mag daartoe geen verder ruimtebeslag voor verstedelijking plaatsvinden. Het restrictieve bufferzonebeleid heeft effect gehad voor de DVC. Alhoewel de autonome ontwikkeling wel heeft plaatsgevonden (zie topografische kaartjes) met name ten aanzien van de uitbreiding van het areaal glastuinbouw en detailhandel, zou zonder het bufferzonebeleid niet eens meer gesproken kunnen worden over realisatie van een deels aanwezige groene corridor. Deze zou simpelweg niet meer bestaan. De doorwerking van het bufferzonebeleid in de bestemmingsplannen heeft wel plaatsgevonden door actualisaties in 1995 en 1996. Op dit moment dient zich het probleem aan dat door de beperkte mogelijkheden voor uitbreiding voor ondernemers in de glastuinbouw, zij alternatieve inkomstenbronnen zoeken (waaronder het stallen van caravans en detailhandel) welke het landschap verder verrommelen. Onderstaand kaartje biedt een overzicht van de

ontwikkeling in de laatste decennia van de glastuinbouw in het gebied. De uitbreiding van glastuinbouw is na 1989 zeer beperkt geweest en lag in wezen al in de jaren zeventig, min of meer vast.

Instandhouding van de ecologische verbindingzone Duivenvoorde-Corridor is van belang voor de soorten bunzing, hermelijn, ree, wezel, vos, bosuil, kleine bonte specht, groene specht, boomklever, en kleine vuurvinder²⁵. Als Duivenvoorde een ecologische verbindingzone wil blijven dan dienen de aansluitende gebieden waaronder Valkenburg ook gedeeltelijk open te blijven. Het functioneren, en daarmee de effectiviteit, van de ecologische verbindingzone is in grote mate afhankelijk van ontwikkelingen in deze andere gebieden. Reeds bestaande knelpunten voor de verbindingzone zijn voornamelijk gelegen in fysieke infrastructuur en bebouwing.

Figuur 9. Autonome ontwikkeling van Kassen in de Duivenvoorde Corridor

De nieuwe beleidsdoelen als geformuleerd in de Structuurvisie Duivenvoorde zullen echter niet slechts met het restrictieve bufferzonebeleid worden gerealiseerd. Dit baart de betrokken actoren zorgen, met name voor de meest kwetsbare delen, waaronder de Duivenvoorde-corridor. De corridor maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In de provinciale uitwerking van de EHS is een Noordelijke en een Zuidelijke corridor-verbinding onderscheiden waarbij de DVC

²⁵ Ecologische Verbindingszones in Zuid-Holland, Aanwijzingen voor inrichting en beheer', Hfst 26 Duivenvoorde / Starrevaart, Provincie Zuid-Holland, 1997

van beide verbindingen een belangrijk onderdeel uitmaakt. Bij de huidige grootschalige verstedelijking dreigt slechts de eerstgenoemde corridor over te blijven. Stadsregio Haaglanden ziet de corridor als één van de 'Groene schakels'. Het gebied maakt deel uit van de Landinrichting Leidschendam (secretariaat bij DLG in Voorburg).

In het Streekplan Zuid-Holland West is opgenomen dat het gebied conform de structuurvisie moet worden uitgewerkt. Voor de in het streekplan opgenomen deelgebieden is aangesloten bij de al eerder uitgezette hoofdlijnen voor de ontwikkeling van deze deelgebieden zoals ondermeer de groen-blauwe Slinger, het Hollands Plassengebied en de zone Den Haag-Katwijk. De Duivenvoorde-corridor maakt samen met de Driemanspolder deel uit van de "Groen-blauwe slinger", een netwerk aan groene en blauwe gebieden. De groenblauwe slinger is in het Regionaal Groenstructuurplan (RGSP,1996) aangewezen als Regiopark.

In het Natuurgebiedsplan Duivenvoorde-Leidschendam (Aug 2001) wordt aan de beheerders en eigenaars van de Duivenvoorde-Corridor de mogelijkheid opengesteld beroep te doen op de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) voor het beheer en ontwikkeling van geformuleerde flora en fauna-soorten, analoog aan de geformuleerde natuurdoelen.

3.3.4 Financiering Structuurvisie

Ten aanzien van de kosten heeft een globale verkenning in 2002 laten zien dat de herstructureringsopgave zoals vastgelegd in de structuurvisie in de corridor waarschijnlijk een omvang kent van ca. €120 miljoen. Het gaat dan om herstructurering van 78 ha aan kassencomplexen naar nat grasland, natuurvriendelijke oeverzones (50 ha); bos, herstel oude buitenplaats en recreatie (45 ha) en open water (4,2ha) en een totaal aan 4,4 kilometer aan fiets- en wandelpaden. Alleen voor de sanering²⁶, zonder inrichting, wordt een benodigd bedrag voorzien van €65 miljoen voor planschadevergoeding. Op een aantal overige locaties binnen het gebied (ca. 20 ha) zal natuurontwikkeling of agrarisch natuurwaarden worden gestimuleerd. Alle locaties in het herstructureringsgebied zijn in particulier eigendom m.u.v. twee kleine randpercelen in Voorschoten. De Stichting Duivenvoorde heeft op de herstructureringslocaties volgens een analyse van gemeenten (stand mei 2003) 3-4 ha in eigendom. Het grondbezit van projectontwikkelaars in dit herstructureringsgebied bedraagt naar schatting 4-5 ha.

Omdat de betrokken overheden noch gezamenlijk noch individueel bereid zijn dit bedrag op te brengen, is ambtelijk overeengekomen een realisatiestrategie te ontwikkelen, waarin wordt vastgelegd:

- welke regelingen voor de herstructurering kunnen worden aangewend (oa INTERREG),

²⁶ In de Duivenvoorde-corridor gaat het om het verruimen en beter laten functioneren van het bestaande groen. Het is daarmee een voorbeeld van een saneringslocatie. O.a. dienen glastuinbouw, een vestiging van Gamma, en een Europatuin, in het gebied te worden gesaneerd of op een vernieuwende manier te worden ingepast.

- welke kostendragers kunnen worden ontwikkeld (waarbij ook rekening zal worden gehouden met nieuwe concepten als “Rood voor Groen” of “Ruimte voor Ruimte”)
- hoe de herstructurering in de tijd en ruimtelijk gefaseerd zou kunnen worden en
- of de structuurvisie en het daarin neergelegde ambitieniveau nog aanpassingen behoeft om de realisatie in zijn geheel of deels definitief vorm te kunnen geven.

De realisatiestrategie laat voorlopig even op zich wachten wegens het gebrek aan goedkeuring van de intentieverklaring door GS voor de nu voorliggende plannen.

3.3.5 Verantwoordelijk bestuur en bestuurlijke regisseur

Het project is expliciet benoemd in het **Pact van Duivenvoorde**²⁷. Heeft een hoge prioriteit bij de gemeenten en bij Stadsregio Haaglanden. De Duivenvoorde-corridor maakt deel uit van de (55) prioritaire plannen van Zuid-Holland. In totaal leverde een inventarisatie van de GIOS-ambities van de G30 (Alterra, rapportnr 500) voor de Provincie Zuid-Holland (Dordrecht, Den Haag, Leiden, Rotterdam, Schiedam) 121 GIOS-projecten op waarvan de Duivenvoorde-Corridor er één is. Alle Provinciale Partijen maken melding in haar verkiezingsprogramma voor 11 maart 2003 van het belang van realisatie van de Duivenvoorde Corridor. VVD: *‘Waar nodig en mogelijk koopt de provincie samen met het Rijk de meest belangrijke groengebieden waaronder de DVC’*. Echter in de excursie naar de corridor heeft gedeputeerde Van der Sar van de Provincie Zuid-Holland aangegeven dat de Duivenvoorde Corridor voor de provincie niet prioritair is, en dat deze wellicht niet de groenfunctie krijgt die men voor ogen heeft. Provinciale bestuurders blijken daarbij in de besluitvorming andere inzichten te hebben dan de provinciale ambtenaren, die de besluitvorming met andere actoren voorbereiden. De onduidelijke taakverdeling en bestuursbevoegdheid tussen afdelingen bij de Provincie (I.c. de provincie Zuid-Holland) kan geïllustreerd worden met een blik op de website van de Provincie. Binnen de provincie gaan 3 van de 6 gedeputeerden over dit gebied. Marnix Norder is gebiedsgedeputeerde Zuid-Holland West en de Duivenvoorde corridor, Van der Sar staat voor Plattelandsontwikkeling waaronder de Groenblauwe slinger, PEHS en landinrichting, en Gedeputeerde Van Heijningen voor recreatie en Randstadgroenstructuur.

Dat maakt de provincie een moeilijk voorspelbare, maar cruciale partner. Meer betrokkenheid, door meer verantwoordelijkheid, is nodig. De hogere overheden zijn afwachtend in het tonen van bereidheid actief bij te dragen (middels bestaande of nieuwe regelingen of toezeggingen in de financiering) aan de realisatie van de Duivenvoorde-corridor. Het bestuurlijk initiatief om de Duivenvoorde corridor te realiseren ligt duidelijk bij de Gemeenten Leidschendam-Voorburg en Voorschoten. Deze gemeenten zijn echter aangewezen op de betrokkenheid en het bestuurlijk commitment van de andere bestuurslagen (in o.a. de financiering) om het uitvoeringsplan van de Structuurvisie te realiseren.

²⁷ Het ‘Pact van duivenvoorde’ is opgesteld door Gemeente Leidschendam / Voorschoten, Voorburg, en Wassenaar

3.3.6 Cultuurhistorische aspecten

Duivenvoorde is een Belvedereproject. De Verenigingen Erfgoed Leidschendam en Bond Heemschut zetten zich in voor behoud van cultuurmonumenten waaronder Kasteel Duivenvoorde. De Stichting Duivenvoorde toonde zich bijzonder geïnteresseerd in de plannen van de gemeenten. De Stichting uitte de wens als gelijkwaardig partner beschouwd te willen worden in de verdere planvorming en uitwerking voor het gebied. Het is volgens de Stichting van primair belang een zeer realistisch plan te maken en daar aan vast te houden. De stichting heeft gronden verpacht aan boeren en tuinders waarbij de vaak lange pachttermijn (soms van meer dan 30 jaar) een uitkoop en sanering juridisch bemoeilijkt.

3.3.7 Betrokken publieke en private actoren

Publiek actoren

Gemeenten (Voorschoten, Leidschendam / Voorburg, Wassenaar, Den Haag); Stadsregio (Haaglanden, Leidsche Regio); Provincie (Zuid-Holland); Ministeries (LNV, VROM, V&W, BZK (Grote Steden Beleid)), Landinrichtingscommissie Leidschendam; DLG;

Private actoren

Melkveehouders; Detailhandel; Glastuinders; Stichting Duivenvoorde

Tekstbox 5. De kwalificaties van de Duivenvoorde-corridor

Het groene beleidsveld in het algemeen en voor Duivenvoorde in het bijzonder, kenmerkt zich door een veelheid aan sectorale en gebiedsgerichte groenprogramma's en projecten. Voor de Duivenvoorde corridor geldt een opeenstapeling van categorieën waartoe het gebied behoort, en een veelheid aan instrumenten die al of niet in onderlinge afstemming door de bestuurlijke actoren in het gebied worden toegepast. Hierdoor heeft het gebied een complexe status gekregen. Het ruimtelijk beleid van het rijk, de provincie, stadsregio en de gemeenten is gericht op het versterken van de groene inrichting van het gebied ten behoeve van zowel natuur als recreatie. Dit komt tot uiting in de hiernavolgende categorieën waarvoor de DVC kwalificeert.

*DVC maakt onderdeel uit van de **Rijksbufferzone Den Haag – Leiden – Zoetermeer** ingesteld in 1993*

*DVC is binnen de **Ecologische hoofdstructuur** een **Ecologische verbindingszone***

*DVC dient **Open groen middengebied** te blijven in de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening*

*DVC past binnen de **Compacte stad-benadering** genoemd in de VINEX*

*DVC maakt onderdeel uit van de **cultuurhistorische hoofdstructuur***

*DVC maakt onderdeel uit van het **Strategisch Groenproject Landgoederenzone Haaglanden** welke behoort tot de **Randstadgroenstructuur***

*DVC is aangemerkt als een verbinding van en naar de **Groen-blauwe slinger***

*Behoort tot de **Groene schakels** van Kadervetgebied Stadsgebied Haaglanden*

*DVC vormt een **Robuuste verbinding** analoog aan definitie uit Natuurbeleidsplan*

*DVC valt binnen het **landinrichtingsproject Leidschendam***

*DVC maakt onderdeel uit van de **gebiedsgerichte aanpak Den Haag-Katwijk***

*Voor de DVC is door gemeenten een **Structuurvisie Duivenvoorde Corridor** opgesteld*

*DVC zal waarschijnlijk bij vaststelling van de Nota Ruimte een onderdeel van een **RegioPark** worden*

De papiermakerij pretendeert een hoge betrokkenheid en commitment en camoufleert het gebrek aan voortgang in de uitvoering. Als de middelen voor de voorbereiding van de realisatie zouden zijn aangewend voor de realisatie zelf, dan zou het groen en de mensen die ervan profiteren daar de grote winnaar van zijn.

Conclusies case Duivenvoorde corridor

Er ligt een ambitieus plan van de twee gemeenten Leidschendam / Voorburg en Voorschoten vastgelegd in de structuurvisie Duivenvoorde voor sanering en herinrichting van het gebied. De besluitvorming over de uitvoering van de Structuurvisie Duivenvoorde komt moeilijk van de grond. De plankosten worden begroot op €125 miljoen. Dat maakt het voor de regionale actoren een allocatieprobleem, omdat met dit bedrag ook veel ambities en groenopgaven elders gerealiseerd kan worden. De bestuurlijk regisseurs voor de Corridor zijn feitelijk de Gemeenten die het initiatief nemen, maar de middelen ontberen om daadwerkelijk daadkrachtig op te treden naar een breedgedragen overeenkomst over de uitvoering.

Het gebied heeft baat gehad bij het restrictieve bufferzonebeleid welke de verstedelijking heeft kunnen tegenhouden. De autonome ontwikkeling van de aanwezige glastuinbouw heeft zich wel enigszins voortgezet in de jaren '80 en '90 maar zonder het bufferzonebeleid had de corridor waarschijnlijk niet meer bestaan. De verdere verrommeling (door functieverbreiding) heeft wel gestaag voortgezet met name in het zuidelijk deel waar sprake is van versnipperd grondeigendom.

Publiek-private samenwerking heeft tot nu toe niet plaatsgevonden anders dan via de formele weg met reacties op inspraakavonden, indienen van zienswijzen en bezwaar. Omdat ook de Stichting Duivenvoorde en glastuinders belangrijke partijen in het gebied zijn, die grondposities hebben, zijn de gemeenten pro-actiever geworden deze partijen in de uitwerking van de structuurvisie in een gefaseerd uitvoeringsplan te betrekken. De excursie naar het gebied heeft daar aan bijgedragen²⁸. Ook de detailhandel denkt graag mee hoe het de bedrijven beter kan inpassen in de plannen van de gemeenten. De provincie Zuid-Holland blijkt een moeilijke partner. Deze heeft in beleidsnota's zo'n groot aantal prioritaire groene gebieden aangewezen binnen de provincie waardoor een prioritering van de prioriteiten noodzakelijk is. Daarbij is de Duivenvoorde corridor niet als prioritair te beschouwen is gebleken uit woorden van een gedeputeerde op de excursie naar het gebied.

Er is daarmee geen duidelijkheid of het nu opgestelde uitvoeringsplan groen licht krijgt of grondige aanpassing verdient. Het is in ieder geval nog niet door de provincie getekend. Het blijft daarmee onduidelijk of en wanneer de financiering kan worden verzekerd zodat de plannen eindelijk eens worden omgezet in groene daden.

3.4 IJsselmonde

3.4.1 Inleiding, naam en ligging

IJsselmonde is een gebied ten Zuiden van Rotterdam waarin veel verschillende functies samenkomen; landbouw, infrastructuur, wonen, werken, recreatie en natuur. Dit betekent tevens dat er veel ontwikkelingen tegelijkertijd plaatsvinden. Het gebied is dan ook niet te beschrijven als één project. Er zijn feitelijk 22 projecten²⁹, gelegen op het grondgebied van in totaal 9 gemeenten die ten Zuiden van Rotterdam meer groen beogen, die verenigd zijn in het Regiopark IJsselmonde. Deze projecten kunnen allemaal afzonderlijk worden beschreven maar voor deze studie is gepoogd een overzicht te verschaffen van het totaal. Er zal een onderverdeling gemaakt worden naar de grotere plannen en projecten die in het verleden zijn opgestart en ook nu nog, of juist nu, actueel zijn. In totaal betreft het groenopgaven met een areaal van ongeveer 1600ha.

²⁸ Hoewel de Stichting Duivenvoorde niet als actor was afgevaardigd op het feitelijke debat in de avond is wel een discussie gevoerd in het Kasteel Duivenvoorde.

²⁹ 1) PMR 750 ha, 2) Rand van Rhoon, 3) PMR groene verbinding A15, 4) Zuidelijk randpark Zuid, 5) Zuiderpark, 6) Koedoodzone, 7) Barendrecht Zuid, 8) Jan Gerritse Polder, 9) Valckesteijn en de Huijters, 10) IJsselmonde West, 11) Kijvelingen, 12) Sandelingen Ambacht, 13) Ridderkerk West, 14) Ridderkerk West, 15) De Nes, 15) Hendrik Ido Ambacht / Zwijndrecht 16) Waalover, 17) Waalbos + Bos Rijsoord, 18) Devel gedempt, 19) Develbos, 20) Hoogse Nesse, 21) Pendrecht zoekgebied, 22) Crezeepolder

Figuur 10. Topografische kaart IJsselmonde 1958 / 1959

Figuur 11. Topografische kaart IJsselmonde 2003 (Bron: Topografische Dienst)

3.4.2 Stand van zaken in totale regiopark IJsselmonde

Voor het Regiopark IJsselmonde wordt gestreefd naar integratie van de groen-opgaven rond de stad, met DLG als leidende actor, die het mandaat is gegeven eind 2002. Gekeken wordt of er een rechtspersoon in het leven moet worden geroepen om de projectorganisatie de gewenste statuur te geven en haar functies te laten uitoefenen teneinde de uitvoering van de projecten te realiseren. Het is daarbij wel zaak te voorkomen dat bureaucratie door creatie van een extra bestuurslaag ontstaat. Op dit moment wordt de stand van zaken rond de uitvoering en de projectleiders in beeld gebracht. Bij het integreren van de groen-opgaven in de 22 projecten zullen ook de gealloceerde geldstromen kunnen worden gebundeld. Een groot project met veel geld geeft niet alleen de maatschappelijke relevantie van de realisatie van het Regiopark aan, maar biedt ook mogelijkheden voor additionele financiering en van prioritering binnen het project³⁰.

De groenprojecten van Regiopark IJsselmonde zullen gebundeld gaan worden in een integraal plan. Provincie (gedeputeerde van Heyningen) is hier een groot voorstander van. Dit biedt naast een beter inhoudelijke afstemming tussen de projecten op IJsselmonde ook voordelen op gebied van aansturing, projectorganisatie, en mogelijkheden voor aantrekken Europese financiering. De rol van de provinciale afdeling Projecten en Programma hierbij is strategische complexe projecten tot uitvoering te brengen. Dit is overeenkomstig de rol die de provincie op dit moment voor de 600ha Natuur- en groengebied Midden-IJsselmonde (zie later) vervuld. Echter dan op een grotere schaal en wellicht aangevuld met medewerkers van andere organisaties. Van belang voor de provincie is dat bij deze opschaling de provincie haar wettelijke verantwoordelijkheden voor het realiseren van de 600 ha kan waarmaken.

3.4.3 Planvorming en beleidsmatige context

In 1996 heeft de regioraad van de Regio Rotterdam het Regionaal Groenstructuurplan (RGSP) vastgesteld. In het RGSP is een meerjarenprogramma opgenomen voor de ontwikkeling van groenprojecten met een totaal van 7.000 ha op het grondgebied van de stadsregio Rotterdam. Op 27 september 2002 hebben de stadsregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland een overeenkomst ondertekend waarin zij afspreken samen te werken bij de herziening van het streekplan en het opstellen van een nieuw regionaal groenstructuurplan (RGSP2). De samenwerking moet resulteren in een wettelijk kader voor de toekomstige inrichting van de stadsregio Rotterdam. Het RGSP2 is een ruimtelijk plan waarin de ontwikkeling van de regio Rotterdam tot 2020 wordt vastgelegd. Het gaat hier om een unieke samenwerking. Voor het eerst bundelen de provincie en de stadsregio hun krachten om onder het motto "Regio Rotterdam 2020, de kaart van de toekomst" tot een plan te komen dat voldoet aan de wettelijke verantwoordelijkheden van beide bestuurlijke

³⁰ Randstad in t' Groen bulletin, november 2003

organen³¹. Aanleiding voor een RGSP zijn met name de veranderingen die hebben plaatsgevonden in het landelijke beleid. Dit heeft implicaties voor de ontwikkeling van drie regioparken: de Groenblauwe slinger, de Rottemeren en IJsselmonde in de regio Rotterdam. Daarnaast heeft een evaluatie van het groenbeleid eind 2002 de noodzaak voor een RGSP2 versterkt. Uit de evaluatie blijkt dat het ontwikkelen van groen rond Rotterdam moeizaam verloopt. Oorzaken hiervoor zijn vooral de complexe organisatie en problemen met de financiering. Ook het bestuurlijk draagvlak blijkt nogal eens te ontbreken. In 2003 wordt daarom gezocht naar oplossingen voor deze problemen, zodat een effectief uitvoeringsprogramma kan worden opgesteld dat moet leiden tot de daadwerkelijke realisatie van natuur- en recreatiegebieden. In 2004 zal het RGSP2 en het uitvoeringsprogramma gereed moeten zijn.

750 hectare natuur- en recreatiegebied

Het regiopark IJsselmonde neemt een unieke landelijke positie in wegens het Project Mainport ontwikkeling Rotterdam (PMR). Wegens de dubbeldoelstelling van dit project PMR zal 750 hectare natuur- en recreatiegebied, bedoeld als belangrijke bijdrage aan een betere leefomgeving in Rijnmond, worden gerealiseerd. De doelstelling ter verbetering van de leefomgeving is uitgewerkt in een aantal onderdelen waaronder: 600 hectare natuur- en recreatiegebied op Midden-IJsselmonde; en een groene verbinding over de A15 en Betuwelijn. Deze zullen in dit rapport dan ook even kort aan bod komen. De provincie Zuid-Holland is bestuurlijk opdrachtgever en trekker van het deelproject PMR. De uitvoering van het deelproject is in handen van de provincie, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam. De samenwerking tussen provincie, stadsregio en gemeente is uitgewerkt in een bestuursovereenkomst. Deze samenwerking wordt door actoren als constructief ervaren in 2003. De kosten voor het ontwikkelen en onderhouden van 750 hectare natuur- en recreatiegebied en een bijbehorende groene verbinding tussen Midden-IJsselmonde en Rotterdam komen voor het grootste deel, ongeveer 173 miljoen euro, voor rekening van de rijksoverheid. De provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam financieren samen ongeveer 36 miljoen euro. In het Memorandum van Overeenstemming van maart 2002 is deze financieringsregeling afgesproken, evenals de ambitie om het deelproject tien jaar na het van kracht worden van de PKB+ gerealiseerd te hebben.

Midden-IJsselmonde

Voor het natuur- en recreatiegebied op Midden-IJsselmonde zijn in 2002 diverse onderzoeken uitgevoerd, onder andere naar cultuurhistorische waarden, water, natuur en recreatie. Onder leiding van een onafhankelijk voorzitter wordt een verkenning gedaan naar de mogelijkheden voor ruimte voor agrarische bedrijvigheid bij de transformatie van Midden-IJsselmonde. De Tweede Kamer had hier bij de behandeling van de PKB+ in de motie Klein Molekamp om gevraagd. De verkenning wordt in de vorm van een advies aangeboden aan de Stuurgroep Midden-IJsselmonde. Het advies komt tot stand in overleg met direct betrokken partijen: de

³¹ Bron: *Provincie Zuid-Holland en stadsregio Rotterdam ondertekenen samenwerkingsovereenkomst* - Ruimtelijk Plan Regio Rotterdam 2020, 27-09-2002

ANWB, het Zuid-Hollands Landschap, de WLTO en een bewonersplatform. De Stuurgroep Midden-IJsselmonde stelt naar verwachting in juni 2003 de organisatiestructuur voor de huidige fase van het project (tot eind 2004) vast, inclusief een mijlpalenplanning. Bewoners van het gebied zijn in het proces betrokken. In maart hebben ze een brochure ontvangen met de laatste stand van zaken.

Over de A15 en de Betuwelijn zijn twee groene verbindingen gepland voor langzaam verkeer en openbaar vervoer tussen het zuiden van Rotterdam en het nieuwe natuur- en recreatiegebied op Midden-IJsselmonde. De oostelijke verbinding wordt door een groene inrichting ook een schakel tussen het stedelijk groen (Zuiderpark, Zuidelijk Randpark) en de groenstructuur van Carnisselande, Portland en Midden-IJsselmonde. De plannen voor de groene verbindingen krijgen een plaats in het ontwerp-tracébesluit voor de verbreding van de A15. In april is een eerste inventariserend atelier gehouden met betrokken partijen. Op basis hiervan gaan de ontwerpers aan de slag om enkele opties uit te werken.

3.4.4 Politiek/bestuurlijke prioriteit

'Voor het regiopark IJsselmonde is bestuurlijk weinig draagvlak, bestuurders willen hun nek niet uitsteken voor het groen en ze willen geen bestuurlijk regisseur zijn'³². Toch werd de lage bestuurlijke prioriteit niet aangemerkt als de meest cruciale verklarende factor voor de gebrekkige uitvoering tot nu toe. Er is niet een verantwoordelijke instantie die over het regiopark IJsselmonde gaat. De sterke versnippering is het grootste probleem. Dat probleem wordt nu onderkent door de mogelijkheden voor een bundeling te bepalen. De rijksoverheid en de gemeente Rotterdam zijn bestuurlijk trekker voor het deelproject Landaanwinning en natuurcompensatie binnen het Project Mainportontwikkeling Rotterdam; De provincie Zuid-Holland is bestuurlijk trekker voor het deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied.

3.4.5 Betrokkenen publieke en private actoren

Bij het opstellen van de ruimtelijke reserveringen en randvoorwaarden waaronder de PMR-deelprojecten wat de rijksoverheid betreft uitgevoerd kunnen worden, deed een groep maatschappelijke organisaties en overheden aanbevelingen aan het kabinet. De adviezen van dit 'Overleg Niet-Rijkspartijen' (ONR) hebben een belangrijke rol gespeeld in het uiteindelijke kabinetsstandpunt. Aan het Overleg Niet-Rijkspartijen namen oorspronkelijk deel: de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam, de stadsregio Rotterdam, VNO-NCW, FNV, Nederland Distributieland (NDL), ANWB, de Vereniging Natuurmonumenten, de Stichting Natuur en Milieu, het samenwerkingsverband van natuur- en milieuorganisaties Concept en de Unie van Waterschappen. Voor een eventuele voortzetting van het overleg zijn tevens be-

³² Dit was één van de conclusies van de excursie naar IJsselmonde, waarover algehele consensus bestond.

naderd: het Productschap Vis, het Recreatieschap Voorne/Putten/Rozenburg, het Hoogheemraadschap van Delfland, de Stichting De Noordzee en de Stichting Duinbehoud.

4 Synthese van de cases

Doel zal zijn in dit hoofdstuk de drie cases summier tegen elkaar af te zetten. Alhoewel cases zeer specifiek zijn, zijn ze wel op punten vergelijkbaar. Hieronder volgt een kort overzicht van de overeenkomsten (zie tekstbox)

Tekstbox 6. Overeenkomsten tussen de drie cases

- * De begrensde case-gebieden vallen allemaal of geheel of gedeeltelijk onder het Rijksbufferzone-beleid
- * Alle gebieden liggen nabij de grote stad en betreffen 'groen om de stad'-projecten met vooral een recreatieve functie
- * Alle gebieden kennen een groot aantal publieke actoren die in fasen van de besluitvorming, planvorming, inrichting en beheer zijn betrokken.
- * Alle gebieden missen het bestaan van één publieke actor die een voorname grondpositie inneemt in de fase van planvorming naar verwerving en inrichting.

Hier volgt een korte omschrijving van de problematiek in de onderzochte cases:

Diemerscheg

De groenopgaven voor de Diemerscheg zijn een hot-issue door tegenstrijdige intenties van betrokken actoren met onderdelen van het gebied. Er spelen een aantal issues per deelgebied: Komt er woningbouw in de Bloemendalerpolder; In hoeverre wordt het aangelegde Diemberbos heringericht voor recreatie; Hoe kan de infrastructurele verbinding tussen Almere en Amsterdam worden verbeterd en in het gebied worden ingepast (Project de Uitweg); en hoe zal de natuurontwikkeling in het Strategisch Groen Project de Vechtstreek plaatsvinden? Er heeft weinig autonome ontwikkeling plaatsgevonden na instelling van de bufferzone. Er bestaat onduidelijkheid over de precieze afbakening van het gebied, er zijn vele bestuurlijke actoren betrokken, die momenteel in een gespannen situatie naar samenwerking streven. Het bestuurlijk initiatief ligt vooral bij de Provincie Noord-Holland. De keuze voor een bestuurlijk regisseur is evenwel nooit expliciet gemaakt maar geleidelijk zijn posities ingenomen. Dit regisseurschap is niet inhoudelijk benoemd of formeel erkend.

Duivenvoorde

Bij de Duivenvoorde corridor speelt een besluitvormingskwestie over de uitvoering en de financiering van de Structuurvisie die door de Gemeenten Leidschendam-Voorburg en Voorschoten is opgesteld. Probleem is dat het raamplan, ookwel uitvoeringsplan, voor de Structuurvisie nog niet is goedgekeurd door de Provincie. De structuurvisie vergt namelijk van actoren, waaronder de Provincie, een grote investering waarvan bekeken wordt of deze gedeeltelijk door PPS via rood met groen, kan worden bekostigd. Op Duivenvoorde rusten een record aan regimes vastgelegd in nota's, plannen, visies, etc. Als Duivenvoorde een ecologische verbindingzone wil blijven dan dienen de aansluitende gebieden waaronder Valkenburg ook gedeeltelijk open te blijven. Het functioneren van de ecologische verbindingzone is afhankelijk van deze andere knooppunten. Bestuurlijk regisseur zijn de twee

betrokken Gemeenten, die het initiatief hebben genomen om serieus werk te maken van de realisatie van de Structuurvisie. De keuze voor een bestuurlijk regisseur is evenwel nooit expliciet gemaakt maar geleidelijk zijn posities ingenomen. Dit regisseurschap is niet inhoudelijk benoemd of formeel erkend.

IJsselmonde

Voor het Regiopark IJsselmonde wordt gestreefd naar integratie van de groenopgaven rond de stad, met DLG als leidende actor, die het mandaat is gegeven eind 2002. Regiopark IJsselmonde bestaat feitelijk uit 22 apart begrensde projecten. Gekeken wordt of er een rechtspersoon in het leven moet worden geroepen om de projectorganisatie de gewenste statuur te geven en haar functies te laten uitoefenen teneinde de uitvoering van de projecten te realiseren. Zie punt 9 in onderstaande Tabel 3.

Tabel 3. Synthese van de vergelijking

	Diemerscheg	Duivenvoorde	IJsselmonde
1) Nabijheid grote stad	Ja, Amsterdam	Ja, Den Haag	Ja, Rotterdam
2) Gebied maakt onderdeel uit van Bufferzone (Pré Nota Ruimte)	Ja	Ja	Ja
3) Aantal betrokken bestuurlijke actoren	12	13	>20
4) Verschillende status groen / aantal plannen, visies, nota's	>5	>10	>10
5) Meerdere projecten binnen titel project	3	1 project	22 projecten binnen regiopark
6) Bevoegde provincie	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zuid-Holland
7) Bestuurlijke trekkerschap	Provincie Noord-Holland	Gemeenten	DLG
8) Cruciale actor voor voortgang	?	Provincie Zuid-Holland	Provincie Zuid-Holland
9) Grootste obstakel	Nieuwe plannen	Bestuurlijke devotie en geld	Gebrek aan Coördinatie

Uitleg bij Tabel 3

1) Voor alle cases geldt dat deze zeer nabij de stad liggen. Daarmee is een relatie tussen nabijheid van de stad en gebrekkige groenontwikkeling snel gelegd. Het klinkt triviaal maar het moet toch gesteld: De nabijheid van een grote stad zorgt voor extra druk op de ruimte net buiten de stad waardoor groenontwikkeling minder makkelijk tot stand komt. Daarbij komt dat de grote steden de groenbehoefte / recreatiebehoefte van haar stedelingen wegens ruimtedruk wil realiseren op het grondgebied van de randgemeenten, die deze behoeften in mindere mate voelen. In combinatie met planologische onduidelijkheid welke grondspeculaties in de hand werkt, leidt dit tot beperkte uitvoering van geplande groenontwikkeling.

2) Voor alle cases geldt dat deze gebieden (of onderdelen ervan) deel uitmaken van een bufferzone. Het bufferzonebeleid heeft autonome stedelijke ontwikkelingen in het gebied zoveel mogelijk proberen tegen te houden. Doel van dit restrictieve beleid is geweest ontwikkelingen te voorkomen die het aaneengroeien van stedelijke gebieden bevorderen. Het bufferzonebeleid

heeft daarmee wel effectief kunnen voorkomen dat gebieden aan elkaar groeien, maar heeft de groene inrichting van het gebied niet actief kunnen bevorderen. Het feit dat discussies over de groenrealisatie in ieder geval nog gevoerd kunnen worden, is te danken aan het bufferzonebeleid. Het bufferzonebeleid zal een nieuwe invulling gaan krijgen door herbenoeming van Bufferzones als Regionale Parken in de Nota Ruimte.

3) Het aantal bestuurlijke actoren dat zich met ruimtelijke ordening en natuur bezig houdt is voor alle cases groot. Er is sprake van multi-level and multi-actor besluitvorming waarbij zoals gezegd in hfst 2 de bestuursgrenzen niet duidelijk zijn. Een groot aantal actoren maakt afstemming en overleg moeilijker en het komen tot een structuur van verantwoordelijkheden complexer. Aangezien het Rijk steeds meer een 'verleidende, faciliterende en ondersteunende rol' gaat vervullen verschuiven de verantwoordelijkheden voor 'Groen om de stad' steeds meer naar een decentraal niveau. Het provinciaal- en stadsregio-niveau vervullen beide de functie van belangenbehartiger van groen op regionale schaal. Daarbij komen koepels als het Noord-Vleugel en Zuid-Vleugel overleg binnen de Provincie Zuid-Holland. Aan overlegstructuren geen tekort. De impasses in de uitvoering kunnen alleen doorbroken worden als alle partijen (zijnde bestuurders, beleidsmakers, projectleiders, en vertegenwoordigers uit maatschappelijke organisaties) gezamenlijk tot een oplossing komen.

4) Er vindt op het niveau van het begrensde GOS-project in de drie cases weinig integrale planontwikkeling plaats tussen verschillende bestuursniveaus. De groenopgaven per project komen in verschillende geproduceerde nota's en visies terug. Inherent aan het feit dat verschillende bestuurlijke actoren op verschillend niveau betrokken zijn bij deze GOS-projecten, is dat elke actor ook met een eigen plan of visie komt. Elk plan of visie kent dan weer een andere begrenzing van het gebied, waarin het Groen om de stad-project volledig dan wel gedeeltelijk kan zijn opgenomen. Dat betekent dat deze groengebieden in verscheidende kaders, verschillend benoemd worden. Deze bedrijvigheid om nieuwe titels en beleid te introduceren voor de Groen om de stad -projecten steekt schril af bij de voortgang in de uitvoering.

5) Hoewel de cases hier zoveel mogelijk als één project zijn geformuleerd, is er in twee cases sprake van een groot aantal deelprojecten, die een geheel eigen problematiek kennen. Bij ieder deelproject zijn andere belanghebbenden betrokken, worden er per deelgebied aparte visies en plannen gemaakt. Al met al vertroebelt dit de visie op bestuurlijke regie voor het totaal.

6) De bevoegde Provincies voor de drie cases zijn Zuid-Holland (IJsselmonde en Duivenvoorde Corridor) en Noord-Holland (Diemerscheg). Een belangrijk aspect bij bestuurlijk regisseurschap is de capaciteit dat de regisseur invloed kan afdwingen (door haar positie en door inzet middelen). In dit soort projecten wordt dit met name bepaald door de grondposities die een actor inneemt, de ambtelijke voorbereidingscapaciteit, het regionale overzicht op prioriteiten van groenprojecten en de beslissingsbevoegdheid binnen de bestuursgrenzen. Dat maakt de conclusie gerechtvaardigd dat de provincie als bestuurslaag het best geoutilleerde bestuursorgaan is voor de regie van Groenprojecten om de stad. Het bestuurlijk commitment (Zuid-Holland) is echter niet altijd in voldoende mate aanwezig. In de streekplannen worden de prioriteiten aan de twee onderzochte GOS-projecten wel duidelijk toegekend. Feitelijk vervult de provincie in twee van de drie onderzochte cases geen leidende rol. De keuze voor een bestuurlijk regisseur is evenwel nooit expliciet gemaakt maar geleidelijk zijn posities ingenomen. Het regisseurschap is niet inhoudelijk benoemd of formeel erkend.

7) De 'keuze' voor een bestuurlijk regisseur temidden van betrokken publieke actoren is door de verschillende uitgangssituatie per case telkens anders uitgevallen.

5 Conclusies

Zo aan het slot van dit onderzoek kan in dit rapport over de centrale vraag het volgende geconcludeerd:

Wie heeft de bestuurlijke regie in GIOS-projecten en hoe wordt deze vervuld, teneinde de realisatie van GIOS-projecten te verbeteren?

Conclusie 1: Verschillende partijen per case die regisseurschap vervullen

De diversiteit in de cases is groot en er zijn meerdere publieke actoren die het bestuurlijk regisseurschap vervullen in de beleidspraktijk van groen om de stad-projecten. De diversiteit van de issues die spelen is bij de drie geanalyseerde cases enorm. De 'keuze' voor een bestuurlijk regisseur temidden van zoveel betrokken publieke actoren is door de verschillende Ausgangssituatie per case telkens anders uitgevallen. De cases zijn zeer divers en moeilijk vergelijkbaar. Extrapolatie van resultaten naar andere stagnerende projecten is niet gedaan. Wat dat betreft kan dit onderzoek slechts faciliterend functioneren voor de drie onderzochte projecten.

De keuze voor een bestuurlijk regisseur is voor alle drie de cases niet expliciet gemaakt maar geleidelijk zijn posities ingenomen. In geen enkel geval is dit regisseurschap concreet inhoudelijk benoemd of via formele besluitvorming vastgelegd. De actor die het belang van het project onderkent heeft de regisseursrol op zich kunnen nemen. De uitvoering dient met de inzet van meerdere publieke actoren te worden bereikt onder procesleiderschap van de regisseur. Voor het bevorderen van deze voortgang is naast het installeren van een bestuurlijk regisseur ook voornamelijk de planologische duidelijkheid van belang. In de planvorming op bovenregionaal schaalniveau wordt groen onvoldoende meegenomen, waardoor de planologische onduidelijkheid rond bufferzones groot is. Een wervende visie op toekomstige ontwikkeling van groen in samenhang met rood op dit bovenregionaal niveau die actief wordt uitgedragen door een regisseur kan een meer evenwichtige ruimtelijke ontwikkeling bevorderen.

Conclusie 2: regisseurschap wordt verschillend ingevuld

De wereld die gecreëerd is voor deze drie gebieden is complex: Veel actoren, veel visies, veel belangen, en daardoor veel onduidelijkheid met als gevolg beperkte realisatie. Dat maakt een goede vervulling van het bestuurlijk regisseurschap geen eenvoudige opgave. Dit rapport geeft aan dat dit regisseurschap met andere actoren invulling gegeven moet worden, en geeft suggesties hoe je dit kunt doen, teneinde de uitvoering van GIOS-projecten te bevorderen. De regisseur zal daarbij verantwoordelijk moeten dragen voor de begeleiding van het proces van gedeelde naar verdeelde verantwoordelijkheid (vast te leggen in uitvoeringsovereenkomst) bij de realisatie van het project.

Elders in de Randstad spelen meerdere saneringsoperaties zoals in de Duivenvoorde-corridor. Een les voor deze saneringsprojecten op basis van de ervaringen uit de

Duivenvoorde corridor zou zijn om een heel realistisch, niet te ambitieus gefaseerd uitvoeringsplan op te stellen of deze te herzien, teneinde de sanering te volbrengen.

Conclusie 3: De provincie het best geoutilleerde bestuursorgaan voor opnemen van regisseursrol bij groen om de stad-projecten.

Er is niet bij voorbaat één bestuurlijke actor aan te wijzen die in z'n algemeenheid het beste in staat is en tevens gemotiveerd is, het bestuurlijk regisseurschap te vervullen bij Groen om de stad-projecten.

De regierol van provincies ten aanzien van bufferzones en randstadgroenstructuur is nog niet voldoende tot ontwikkeling gekomen. Zo geven provincies in ogen van Gemeenten niet genoeg prioriteit om de projecten goed van de grond te krijgen. (zie Duivenvoorde Corridor). Daarbij geldt dat er teveel prioritaire groenprojecten worden benoemd, waardoor de waarde van de prioritering wordt ondermijnd (Provincie Zuid-Holland). De verwachte of gewenste regisseursrol van de Provincie is momenteel niet als zodanig beklonken in een officieel document tussen Rijk en Provincie. De nota ruimte, waarin het Rijk heeft aangekondigd vooral een verleidende faciliterende en ondersteunende rol te vervullen, geeft de Provincie meer mogelijkheden het initiatief voor GIOS naar zich toe te trekken. De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van GIOS komen daarmee steeds meer op een decentraal bestuursniveau te liggen. In de praktijk betekent dit nog niet dat de provincie het initiatief ook daadwerkelijk op zich neemt. De cases tonen aan dat dit soms de Gemeenten zijn of een belangrijke uitvoeringsorganisatie die niet direct wordt aangestuurd door de Provincie. Een betere aansturing van de uitvoering van randstadgroenstructuurplannen door DLG is gewenst. De provincie heeft op dit punt de bevoegdheden maar vult deze onvoldoende in.

Tekstbox 7 Evaluaties van de excursies 'Een serie Reisgesprekken'

De impact van het instrument excursies is geen onderwerp van analyse geweest maar toch is het nuttig met het oog op de toekomst even terug te blikken op deze excursies.

De georganiseerde excursies voorzien in een behoefte tot inzicht in de stand van zaken bij het GIOS-project, kennismaking, informatie-uitwisseling en samenwerking. De excursie vormt de start voor het verkennen van de mogelijkheden tot (verbeterde) samenwerking tussen zowel publieke partijen onderling als tussen publieke en private partijen.

De excursies hebben bespreking van de hete hangijzers echter niet altijd mogelijk gemaakt. Hete hangijzers zijn bijvoorbeeld de coördinatie van de inzet van middelen in het project, en de bevestiging van commitment voor een uitvoeringsstrategie.

Beoogd was naast de ambtelijke ook de bestuurlijke verantwoordelijken aanwezig te laten zijn. Dat is slechts ten dele gelukt en daarmee is onzekerheid over de doorwerking van de georganiseerde excursies in de beleidspraktijk. Tevens zijn niet in alle gevallen de juiste experts vanuit de uitgenodigde organisaties afgevaardigd waardoor de gedachtenvorming opnieuw diende te starten. Een onomstotelijk feit is dat actoren vinden dat samenwerking in de toekomst om te komen tot concrete afspraken nu makkelijker tot stand kan komen door de georganiseerde excursies. De toekomst zal verduidelijken wat de spin-off van de excursies op de samenwerking, en de slagvaardigheid van de overheid in de uitvoering van deze projecten, is. Deze kwam ook reeds aan de orde in het slotdebat op 16 maart 2004.

Tekstbox 8. Vaste deelnemers 'Een serie Reisgesprekken'

Jeroen Vis, Ministerie LNV, directie Groene Ruimte en Recreatie

Nel Sangers, Dienst Landelijk Gebied

Wim Timmermans, Alterra, teamleider Stad-land

Harry Boeschoten, Staatsbosbeheer

Richard Mentink, Bureau Mentink

Marcel Eekhout, Parklaan Landschapsarchitecten

Katrien Termeer, Interuniversitair centrum voor Ontwikkeling op het terrein van Organisatie- en Veranderkunde (SIOO)

Fokke de Jong, Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting

Jacques van der Jagt, Ministerie VROM, DGR

Paul Langeweg, ANWB

Wim Lammers, Milieu- en Natuurplanbureau

Rene Boomkens, Hoogleraar sociale en cultuurfilosofie RU Groningen

Fer Felder, AM Wonen

Gerrit van de Plas, Gemeente Amsterdam, Dienst Ruimtelijke ordening, planteam, SSR

Sim Visser, Directeur Kasteel Groeneveld

Tracy Metz Dagvoorzitter,

Geert van Duinhoven, Pyrron, journalist

Vincent Tiel Groenestege, Dienst Landelijk Gebied Voorburg, organisatie

Literatuur

- Alterra, 'Rijksbufferzones, Verleden, heden en toekomst', Rapport 360, Wageningen 2001
- Alterra, GIOS-ambities van de G30, Rapportnr 500, Wageningen 2002
- Boer en Croon, 'Vereenvoudiging en Verbetering, Sturingsmodel Gebiedsgerichte Inrichting Landelijk Gebied; Naar een Investeringsbudget Landelijk Gebied', December 2002
- Bureau Mentink, 'Achterblijvende groenontwikkeling in de Randstad', i.o.v. Bureau Regio Randstad, Pijnacker 2002.
- Bureau Regio Randstad, 'Selectie proefprojecten Randstad in 't Groen', 2002
- Decision Insights, 'The science of negotiation and politics', New York, 2003
- Dienst Landinrichting en Beheer Landbouwgronden, 'Bufferzoneconvenant, verdeling verwervingskosten in bufferzones', November 1996
- Gemeente Voorschoten en Leidschendam, 'Ontwerp-Structuurvisie Duivenvoorde', Oktober 2001,
- Gemeente Voorschoten en Leidschendam, Gemeente Wassenaar 'Pact van Duivenvoorde', 2001
- Grondmij Advies en Techniek: 'Onderzoek Bufferzones', Zeist maart 1993
- Milieu en Natuur-planbureau, Kuindersma.W, E.Verbij, , 'Realisatie van groen in de Randstad, Achtergronddocument bij Hoofdstuk 9 van de Natuurbalans 2000', Wageningen 2000
- Ministerie van Financiën, 'VBTB: Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording', In Beleidsanalyse nr. 1/2, Resultaatgericht begroten en verantwoorden, 1999
- Ministerie van Financiën, Brief aan de Tweede kamer betreffende "Actieplan publiek-private samenwerking bij gebiedsontwikkeling", Fin 2003-0169M
- Ministerie van LNV en VROM, 'Balansboek Rood-Groen', Oktober 2003
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 'Evaluatie Strategische Groenprojecten', 23 mei 2001
- Ministerie van VROM, Kennisboek Milieu in Stedelijke vernieuwing, Den Haag 2002
- NIROV, congresmap 'Buitenstad, een landelijk congres over de realisatie van groen om de stad', 13 juni 2003
- Provincie Zuid-Holland: 'Groenblauwe slinger, stad en land in balans, ontwikkelingsperspectief', maart 1999
- Provincie Zuid-Holland, 'Gebiedsperspectief Strategisch Groenproject Landgoederenzone Haaglanden', Maart 1999
- Raad voor het Landelijk Gebied 'Grondbeleid voor Groene Functies; Advies over een gericht grondbeleid voor de realisering van ruimte voor groene functies', Publicatie RLG 99/4
- Stadsregio Rotterdam 'Evaluatie uitvoering groenbeleid stadsregio Rotterdam': Een evaluatie in het kader van de actualisering van het Regionaal Groenstructuurplan voor de stadsregio Rotterdam, 2002.
- Stichting Recreatie Kennis- en Innovatiecentrum, GIOS Nieuwsbrief nr 8 juli 2003, nr7 maart 2003, 'Provincies moeten groen zwaarder meewegen'